

108-1. מוחמד מוסא שחאדה אבו עראמ ו-107 אח'

109. האגודה לזכויות האזרח בישראל

באמצעות ב"כ, עוזי'ד תמר פלדמן ואחרי

האגודה לזכויות האזרח בישראל

ת"ד 34510, ירושלים 91000

טלפון: 02-6521218 ; פקס: 02-6521219 ; מייל: tamar@acri.org.il

העותרים בג"ץ 413/13

טלפון: 02-6257546 ; פקס: 02-6233695 ; מייל: shlomolecker@gmail.com

העותרים בג"ץ 1039/13

110-252. מחמוד יונס ו-142 אח'

באמצעות ב"כ, עוזי'ד שלמה לקר

רחוב הסורג 2, ירושלים

טלפון: 02-6466194 ; פקס: 02-6467011 ; מייל: shlomolecker@gmail.com

נ ג ד

1. שר הביטחון

2. מפקד כוחות צה"ל באיו"ש

באמצעות פרקליטות המדינה

רחוב צלאח א-דין 29, ת"ד 49029, ירושלים

טלפון: 02-6466194 ; פקס: 02-6467011 ; מייל: shlomolecker@gmail.com

המשיבים

תגובה המשיבים לעתירה

בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 7.7.13, ובהמשך לתגובה המקדמית שהוגשה מטעם המשיבים, מוגשת בזאת תגובה המשיבים לעתירות.

1. עניין של העתירות, בבקשת העותרים כי בית המשפט הנכבד יורה למשיבים לבטל את צו סגירת שטח מס' 6/99/ס' מיום 5.1.99, המורה על סגירתו של שטח האש המכונה "שטח אש 918" (להלן: שטח אש 918, או: שטח האש) ; כי ימנעו מההעביר בכפיה את העותרים ובני משפחותיהם משטח האש האמור ; ולבסוף - כי המשיבים יסדירו את מגורי העותרים באזור שטח האש.

2. בתגובהם המקדמית מיום 24.3.13 התייחסו המשיבים לסעד השלישי שהתקבש בעתירות - קרי, הסדרת מגוריים של העותרים באזור שטח האש. כפי שפורט באותה תגובה, סעד זה שונה בתכליית משני הסעדים הראשונים המתבקשים בעתירות, והוא מתייחס לצוים סופיים להפסקת עבודה ולהרישה שהוצאו למבנים שנבנו ללא היתר ובניגוד לדין בתחום

שטח האש. ביחס לسعد זה, המשיבים סבורים כי דין העתירה להידחות על הסף, שכן הוא כולני, עוסק בכפיפה אחת בעניינים של כ-250 עותרים שונים ומבנים שונים, שלכל אחד מהם תשתיות עובdotiyot הייחודית לו. המשיבים גם הודיעו, באותה תגובה מקדמית, כי בהיעדר צו בניינים הנוגע לسعد זה, בכוונתם לאכוף את דין התכנון באזור מושא העתירה בהתאם לסדרי העדיפויות של ייחdet הפקות במנהל האזרחי, החל מיום 1.4.13.

.3. במסגרת התגובה דן, יבקשו המשיבים להתייחס לשני הטעדים האתרים המתבקשים בעתרות - קרי, ביטול הצו משנת 1999 המורה על סגירת שטח האש והימנעות מהעברת העותרים ובני משפחותיהם משטח האש.

.4. כפי שיפורט להלן, המשיבים סבורים כי דין העתירות להידחות. הדברים יפורטו להלן באריכות, אולם נביא כאן את עיקריהם בשתיים-עשרה נקודות תמציתיות:

א. שטח האש הוכרז דין עוז בשנת 1980 כשטח צבאי סגור, ושימש במשך שנים ה-80' ו-90' לאיומי ייחdot שונות של צה"ל, ביניהן חיל האוויר. גם כיום, קיים צורך צבאי חיוני בשימוש שטח אש 918 לאיומים צבאיים, שאין אפשרות למצואו לו תחליף חולם בשיטחים אחרים.

ב. מזה שנים רבות, עוד בטרם הכרזות שטח האש, קיימת תופעה של כניסה תושבי הכפרים הסמוכים לשטח האש, ובמיוחד הConfigurerיאט, לשטח זה לצורך מרעה ו UIBOD' חקלאי. עם זאת, הממצאים הקיימים בידי המשיבים מלמדים שעוז לשנת 1980 לא היו מגורוי קבוע בתחום שטח האש - לא במערות, ודאי שלא במבנים.

ג. בטרם הכרזות שטח האש, נעשתה בוחנה מקיפה של האזור המיועד להכרזה. בחינה זו העלתה, שאין מגורוי קבוע בתחום שטח האש. מסקנה זו עולה בבירור ממנסכים רבים מזמן אמרת שנמצאו בארכון ייחdet הפקות של המינהל האזרחי. מסקנה זו עולה בבירור גם מספרו של יעקב חבקוק, שנכתב באותה תקופה, ושקטעים ממנו הובאו על ידי העותרים. המחבר מזכיר בפרט חלק מהחרבות שהעתורים טוענים שהם מתגוררים בהן, וקובע שהן משמשות למגורים עונתיים בלבד, ולא למגורוי קבוע. מסקנה זהה עולה גם מתחבירו של פרופ' משה שרון, המוכרת לתגובה זו, שערך או סיורים בשטח מתוקף תפקידו כיוצא לענייני ערבים במשרד פועלות הממשלה בשיטחים.

ד. אותה מסקנה - לפיה לא היו מגורים קבועים בשטח האש עבר להכרזתו - עולה גם מפענוח תצלומי אויר, וכן מהעובדת שחלק מהחרבות שבהן טוענים העותרים למגורים הן אטרים ארכיאולוגיים מוכרים, שאין אפשרות לקיים בהם מגורוי קבוע בהתאם לדין.

ה. **בשנים 2000-1980, לאחר ההכרזה על שטח האש, פעל המינהל האזרחי באופן רצין**

יעקבו לאכיפת הכו המכרי על שטח האש בשטח צבאי סגור. בין השאר, בשנים אלו

קורימו סיורים עם מוכתרים של הכהרים בסביבה, נערכו מבחעים פיניים פולשים משטח האש, הוחרמו עדרים, נהרסו מבנים, נאטמו מערות, נהרסו בורות מים ועוד. אם אכן היו העותרים בתחום שטח האש בתקופה זו, לא ייתכן שהם לא ידעו על הכו הסוגר את השטח ועל פעולות האכיפה האינטנסיביות שנעשו בו. בנוספ', כאמור, באותו תקופה התקיימו אימונים בשטח האש, ובין השאר אימונים של חיל האויר שכללו גם הטלת פצצות. לא ייתכן אפוא שהעותרים, אם אכן היו באותו עת בתחום שטח האש, לא הבחינו בכך שהשיטה משמש כשטח אש.

1. בשנות ה-80' התגבע **הסכם פשרה עם חלק מהפולשים לשטח האש**, שיוצגו עיי עוז' אליאס חורגי. בהסכם זה הותירה כניסה קלאים ורווי לצאן לשטח האש בסופי שבוע ובחגי ישראל, וכן לשתי תקופות בנובות חדש כ"א מדי שנה, לשם זרעה וקצר ולצורך מרעה.

2. נעיר כי יש בידי המש��בים תצלומי בתיהם של חלק ניכר מהעותרים בעיירה יאטה. חלק מהעותרים אף הציגו בעבר שם מתגוררים בעיירה יאטה. אין אפוא ספק שהעותרים מתגוררים באופן קבוע בעיירה יאטה, והותם בתחום שטח האש נעשית על בסיס עונתי בלבד.

3. בשנת 1997 הוגשו שלוש עתירות לבית המשפט הנכבד, שהסעד שהתבקש בהן היה זהה לזה המתבקש בעטירה דן. **חלק מהעותרים בעטירה דן היו עותרים גם בשלוש העטירות החן, והתם אינם מצוינים את הדבר בעטירה.** לאחר שבית המשפט הנכבד קיים דין בעטירות, ובעקבות הצהרת ב"כ המדינה כי העותרים יכולים להיכנס לשטח האש לצורכי מרעה וחקלאות במימי שישי ושבת ובמועד ישראל, וכן יכולים לתאם כניסה לשטח האש בזמנים אחרים, נמתקו העטירות בבקשת ב"כ העותרים דן. מובן שככל בית המשפט הנכבד את עמדת המדינה, לפיה העותרים באותה עטירה לא היו תושבים קבועים בשטח האש.

ט. בשנת 2000 הוגשו שתי עתירות לבית המשפט הנכבד, שהסעד שהתבקש בהן היה זהה לזה המתבקש בעטירה דן. בית המשפט הנכבד הורה על הותרת הסטוסקו על כנו בעוד העטירות תלויות ועומדות. **העוטרים הפכו את צו הבניינים, בנו מבני קבוע רביט ללא היתר בתחום שטח האש, וכן נבנו לשטח האש אנשים רבים שלא היה בו בטרם הוגשו העטירות הקודמות.** בשנת 2012 נמחקו העטירות הקודמות, בנסיבות שיפורטו בחמץ, וממיד לאחר מכן הוגשו העטירות דן.

ג. המשיבים יטענו שהעתירות דין לocket בשינוי בלבד, שכןון מבקשת לתקוף צו-משנת 1980 שהכריז על שטח האש כשטח צבאי סגור. העתירות גם לocket בהיעדר נקיון כפויים, בשל היעדר פירוט של עובדות רלוונטיות בנוגע לחלק מהעותרים ובשל פעילותם של העותרים להפרת צו הבניינים שהוציא בית המשפט הנכבד במסגרת העתירות הקודומות.

יא. בנוסף לטענות העובדות דלעיל, המשיבים יטענו כי אין יסוד לטענותיהם המשפטיות של העותרים וכי לא נפל כל פגם בצו המכריז על שטח האש ובצווים פנימי העותרים ממנו. דייני התפיסה הלחומתית ותחיקת הביטחון מכירים בסמכותו של המפקד הצבאי להכריז על שטח כסגור לצרכים צבאיים, ובין השאר לצורך אימונים. העותרים אינם יכולים להיחשב כ"תושבי קבוע" בתחום שטח האש, שכן הם לא התגוררו בו באופן קבוע עבור להכרזתו, ומרכזו חיותם באותה עת הייתה בעיירה יאטא. המשיבים יטענו שאין לאדם אפשרות לרוכש מגררי קבוע בשטח סגור לאחר סגירתו, וממילא אין העותרים יכולים להיחשב כתושבי קבוע בתחום שטח האש.

יב. אין כל יסוד לניסיון של העותרים לבסס את טענותיהם על סעיף 49 לאמנת גינהה השלישי. סעיף זה נועד למנוע מעשי חזווה של הגורמים הנאים במהלך מלחמת העולם השנייה - גירושים חמוניים של תושבים מוגנים מהמקום המהווה את מרכזו חיים. אין כל דמיון בין מעשים אלה, שאליהם מתיחס הטעיף האמור, לבין פינויים של העותרים משטח האש, הדורש לאימוני צה"ל, שעה שהם פלו אליו באופן לא חוקי ומילא לא התגוררו בו באופן קבוע עבור להכרזתו.

5. המשיבים עומדים גם כיום על הצעתם, לפיה יותר לעותרים להיכנס לשטח האש לצורך עיבוד חקלאי ורעה בתקופות שבהן לא מתקיים בו אימונים (סוף שבוע וחגי ישראל). בנוסף, ניתן יהיה לאשר לעותרים - בתיאום עם המשיבים - כניסה לשטח האש במהלך שתי תקופות בננות חדש כל אחת מדי שנה, בעונות הזורעה והקציר. על העותרים כמובן להביא בחשבון שהאזור הזמן מתקיים אימונים שוטפים באותו שטח, לרבות אימונים באש, על ההשלכות שעשויה להיות לכך לפעילותם החקלאית. בנסיבות אלה, סבורים המשיבים, כי השימוש שעושה צה"ל בשטח האש, כמו גם המגבליות המוטלות על העותרים המבקשים לעשות בו שימוש, הם חוקיים, סבירים ומידתיים, ומדוברים בכלל דרישות הדין הבינלאומי.

6. לשם הנוחות, יכונו העותרים להלן בהתאם למספרם הסידורי בכותרת תגובה זו - קרי, העותרים בבג"ץ 413/13 יכונו העותרים 109-1, והউতরিম بבג"ץ 1039/13 יכונו העותרים .110-252

לא היו מגורים קבועים בשטח האש עובר להכרצתו

7. באזור הר חברון, הוא האזור הגיאוגרפי שבו עוסקות העתירות, קיימת חלה' משלחי המאה ה-19 תופעה של מגורים במערות. תופעה זו נסקرت בהרחבה בספרו של יעקב חבקוק, "חיהים במערות הר חברון" (תשמ"ה-1985), שהזכיר אף בעטירה. העותרים מסתמכים על ספר זה בניסיו לבסס את טענתם, לפיה מרכז חייהם לאורך השנים היה כביכול במערות שבתחומי שטח אש 918. יחד עם זאת, כמפורט להלן, עיוון עמוק בספר מוביל למעשה למסקנה הפוכה, לפיה בתקופה שעלייה מדובר - קרי, לפני שנת 1980 - הייתה השהייה בתחום שטח האש הייתה לכל היותר שהייה זמנית לחודשים ספורים מדי שנה, של חודשים ורועי צאן שלהם מגורים קבוע בכפרים המצויים מחוץ לשטח האש, ובפרט בעירה אותה.

מש/1 צילום קטיעים רלוונטיים מספרו של חבקוק מצורף ומסומן מש/1.

8. כפי שוללה מהספר, התופעה של מגורים במערות הייתה תופעה מצומצמת באזור הר חברון כולו, והיא מצומצמת ביותר באזור נשוא העתירה הנוכחית. לדברי המחבר, בעת כתיבת הספר (בין השנים 1977-1985) באזור הר חברון כולו, אזרח המשתרע על פני כ-270 קמ"ר, היו בקביעות במערות 120-100 משפחות. שטח האש מהוות אך חלק קטן מהאזור שאליו מתייחס הספר, כ-14 קמ"ר בלבד (כ-5%).

9. מהספר עולה, כי מעבר למספר המשפחות המצומצם שצוין לגבי אזרח הר חברון כולו, באזור שטח האש לא היו מגורים קבועים, כי אם מגורים עונתיים בלבד. המחבר מתאר תהליך של "עליה על פni הקרן" באזור הר חברון, במסגרת התפשטו תושבי הכפרים דורא ויאטה בשליש הראשון של המאה ה-19 אל מחוץ לגבולות הכפרים, והתיישבו בח'ירבות על בסיס עוני.

10. חבקוק מצין, כי מספר חירבות שהתושובות בהן חלה כארעית, הפכו ברובות השנים לכפרים המושבים דרך קבוע. אולם לדבריו, חלק ניכר מוחדרבות המשיכו לשמש לשהייה ארעית בלבד לתושבי הכפרים המצויים מחוץ לשטח האש:

"ה היישובים החדשים הללו, החורבות הנטושות שאוכלסו על ידי בני החמולות מכפרי האם, נעשו מעין סנייפיס-מייצגים של כפרי האם, כפרי המוצא של יושביהם החדשינים ... כפרי הבית, כל עוז לא עדן על רגליים, נוטרו קשרים בטבורם לכפרי האם, וושביהם סרו למרות ראשי החמולות שלهما, שנשארו לשבת בזרא וביטה." (חבקוק, עמ'

(27)

(כל ההדgesות בציוט זה ובציוטים להלן הוספו ע"י הח"מ)

11. תחת הכותרות "הזיקה בין שני כפרי האם ליישובי הבת נשמרה", מצין חבקוק כדלקמן:

"חרף התהיפות הזמן ותחלופת השלטונות באזורי הנחקה, נשתמרה הזיקה בין עשרות כפרי הבת לבין שני כפרי האם, דורא וויטה, עד עצם היום הזה. חלק גדול מאותם יישובים ארעיים שהוקמו על שידידי חורבות עזובות, הפכו במשך השנים לכפרים של ממש, ליישובים קבועים בעלי אוכלוסייה המונה מאות אנשים⁸, בו בזמן שחלק ניכר של היישובים העוניים גוטרו כפי שהיה, בלומר נשארו יישובים ארעיים המשרתים את התושבים של כפרי האם, את בעלי הצאן או את הפלחים המעבדים אדמה במקומם, משך חודשים ספורים מדי-שנה⁹. ביישובים שהפכו לכפרים, ליישובים של קבוע, יש שנתרו משפחות המשתכנות עדין במערכות, ממש כבאים עברו, ובישובים הארעים, בחורבות ששמרו על צביון המקורי, כל שוכניהם גרים עדין במערכות". (חבקוק, עמ' 28)

בהערות לקטע זה, מונה חבקוק את החורבות שי"הפכו במשך השנים לכפרים של ממש" (הערה 8), ואת החורבות שי"נשארו יישובים ארעיים המשרתים את התושבים של כפרי האם... משך חודשים ספורים מדי-שנה" (הערה 9):

"8. חורבות נטשות, שהיו בתחילת יישובים עוניים והפכו ברבות השנים לכפרים מיושבים דרך קבע (כפר של קבוע, בערבית, קרית): אל-ברג'י (ג.צ. 141094), בית מרסם (ג.צ. 141095), זיר צאמת (ג.צ. 147103), ת'רבת פרמל (ג.צ. 162092), ועוד.

9. חורבות נטשות שהיו יישובים עוניים ונותרו כאלה (חורבה, יישוב המאוכלס במהלך עונה מעונות השנה ושב וננטש בסיוםה, בערבית, ת'רבת): ת'רבת סוסיא (ג.צ. 159090), ת'רבת עזיניא א-ת'תקחנא (ג.צ. 156084), ת'רבת עזיניא אל-פוקא (ג.צ. 156085), ת'רבת גיבאה (ג.צ. 163085) ועוד". (חבקוק, עמ' 34)

12. חבקוק מונה אפוא בספריו רשימה של ארבע חורבות נטשות שהפכו לכפרים המיוישבים דרך קבע - אל-ברג'י, בית מרסם, זיר צאמת ות'רבת פרמל. אף אחת מהן/רבות שבחן טוענים העותרים למגורוי קבוע אינה נכללת ברשימה זו. לעומת זאת, חבקוק מזכיר במפורש את ת'רבת גיבאה - מקום מגוריים של העותרים 169-110 - בח'רבה המשמשת ליישוב עוני בלבד.

13. לטפרו של חבקוק מצורפת מפה המציגה את שטח המחקר ואת החורבות המצוויות בו, תוך הבחנה בין יישובי קבוע לח'רבות עוניות. על פי המפה, בתחום שטח האש מצויות שע'רבותות - כולן עוניות: ח'רבת אל-מפרקה, ח'רבת צרורה, ח'רבת אל-כוויס, ח'רבת אל-פח'ית, ח'רבת מרכז וח'רבת גיבאה. נציין כי ח'רבת אל-פח'ית היא מקום מגוריים הנטען של העותרים 103-106 ו-177-186, ח'רבת מרכז היא מקום מגוריים הנטען של העותרים 107-108 ו-233-252, ות'רבת גיבאה היא מקום מגוריים הנטען של

העתורים 169-110. במועד כתיבת הספר (בשנים 1985-1977) ח'ירבאות אלה היו נטשות, ושימשו את תושבי הכפרים יאטה ודורא לשתייה עונתית זמנית. על ח'ירבאות אלה כותב ח'בקוק כדלהלן:

"המערות מן הסוג השני, רוצה לומר אלה המשמשות משכננות עונתיים במשך תקופה המרעה (הנמשכת בין החודשים אוקטובר - נובמבר לאפריל - מאי) - נפוצות למדי בדרכו של הר חברון, אוצר שבו גידול צאן הוא מקור פרנסה עיקרי, גם אם לא בלעדיו. במערכות כאלה - הנחשבות לגדרות צאן - משתכננות משפחות של רועים מהכפרים יטה, סמוע, רפאת ועוד, על צאן, במהלך עונת המרעה.

חשוב להזכיר: לכל המשפחות הללו יש משכננות של קבוע בכפרי האם שלחו, והמערות הנפוצות בחורבות שבסביבה משמשות את משפחות הרועים במקומות מגוריים ארעיים ובמקומות בהם הן מחזיקות את עדրיהם בשעות הלילה בעונת המרעה.

אם המערות המשמשות משכננות של קבוע הולכות ונעלמות מהנוף - הרי המערות המשמשות משכננות עונתיים עודן נפוצות בנפת הר חברון, והשימוש בן עודנו יציב." (ח'בקוק, עמ' 35-36)

צילום מפה מספרו של ח'בקוק, המציגה את שיטה המחקר ואת הח'ירבאות, ועליה מסומנים גבולות שטח האש, מצורפת ומסומנת מש/2.

מש/2

14. ח'בקוק מוסיף ומතאר, כי בתקופת המרעה, רועים מהכפרים הסמוכים לשטח האש נהגו לשחות בח'ירבאות דוגמת אלו המצוויות בשטח. לדבריו, הח'ירבאות שימשו את רועי הצאן בתקופת המרעה בלבד, בין החודשים נובמבר לאפריל, ובסיוםם שבו הרועים לכפרי האם שלחtem:

"לחם חוקם של רועי-צאן, שהם חייבים לנדוד עם עדריהם בעקבות העשב החדש שנת (עשב) והמים (מי). מבחינה זאת אין להבדיל בין רועים, שהם הבעלים של הצאן לבין רועים שכיריהם. זולת שעב טרי ומים, מחפשים הרועים לעדריהם גם הגנה מפני טבע, בעלי-חיים טורפים ושורדים. המערות הטבעיות הרבות ענו על דרישותיהם של רועי הצאן: הן הצינו ומציעו הגנה מפני קור, גשםים, רוחות ושאר פגעי טבע; הן הצינו ומציעו מסתור טוב ובטוח מפני בעלי-חיים טורפים ומפני שודדים; הן אפשרו ומאפשרות לרועה לרכז את צאנו במקומות אחר סגור.

אם בקרבת המערות, במרקח מספר שעות הליכה, ישנו גם מרעה טוב - כי אז המערות הן פתרון אידיאלי לאותם רועי-צאן. מי שמסתובב בדורות טר חברון גם יכול, בעת כתיבת חיבור זה, בראשית שנת 1984, בחורבות דוגמת ח'רבת ע'ינא אל-פוקא (נ.צ. 156085), ח'רבת ע'ינא את-תחתא (נ.צ. 156084), ח'רבת ג'נבאא (נ.צ. 163085), ח'רבת סוסיא (נ.צ. 159090) ודומיהן יגלה, שמיידי שנה, בעונת המרעה משפחות קבועות של רועי צאן פוקדות את המערות בחורבות אלה, תוך שכל

משפחה דועית – שבת זמות גורדות – באוותה – מערה מה התגורה – בעונת המרעה החולפת.

עונת המרעה – תשוב להבair – מקבילה לעונת המנוף, והיא מתחילה לרוב בחודשים אוקטובר-נובמבר, עם הגשם הראשון, ונמשכת עד שליהי אפריל וראשית מאי. בתום החורף שבוט משפחות הרועים ונוטשות את המערות, שיימשו במהלך חורשי המרעה, ועוקרות אל כפרי האם שלתן או למקומות מרעה אחרים, מבטחים יותר. (חבקוק, עמי).(56)

15. מספרו של חבקוק עולה אפוא בבירור, כי הח'רבאות מושא העתירה, שבחן טוונים העוטרים שהם מתגוררים, לא שימשו לאמיתו של דבר למוגרים קבועים משך השנה, בollow עד לשנות ה-80', של המאה הקוזמת. חלק מהח'רבאות שימשו למוגרים עונתיים, ובחן במהלך כ-5 חודשים בשנה היו תושבי יआטה ודורא רועים את צאנס. הח'רבאות שאוותן מצין חבקוק כמשמעות למוגרים קבועים אין מצויות בתחום שטח האש, וממילא אין להן כל קשר לעתירה דן. יש לתמונה אפוא על העוטרים, שציטטו מספרו של חבקוק והביאו אותו כסיוו לטענותיהם, אולם נמנעו מלהזכיר שחבקוק מזכיר במפורש את הח'רבאות שבחן הם טוונים למוגרים, ומציין באופן ברור שהן שימשו למוגרים עונתיים בלבד.
16. בשולי הדברים נעיר, כי מספרו של חבקוק עולה שתופעת המוגרים במערות הולכת וגועעת, בשל מה שהוא מכנה "העליה על פני הקרקע":

"הסיבות הללו ומן הסטים גם אחרות, שלא הזכרו כאן מקוצר היריעה, תרמו להשדרותה של תופעת המוגרים במערות, דרך קבע או באופן עונתי, בקנה-מידה רחב יחסית בנפת הר חברון. אולם, כאמור, גם בהמה נשמר במשך דורות רבים בחזקה, החלה להיפגע. מעשי של השלטון הישראלי מזה¹, והיציאה של מקומיים אל מחוץ לתחומי כפריהם וחוובותיהם, אל יישובים ישראלים מזה, נותנת את אותן תופעות בשיטה. ההשפעה הזרה, שנמנעה כמעט לחלוון בדורות קודמים, בולטות עתה, ותוшибים מקומיים, לרוב עיריהם, רואים את הנעשה מסביבה, קולטים רעיונות חדשים ומתकשים להפניהם את שקלטו. הם רוצים לשפר את תנאי חייהם, הם מבקשים לקנות את הדברים החדשניים שראו בחו"ז, וכשיש בידיהם אמצעי תשולם - בא השינוי. לפחות הם נוטשים את המערות ובונים משכונות אחרים, על-פי-רחוב בת-י-אבן. כך מתறחש לצד עינינו התהיליך שאנו מכנים "העליה על-פני הקרקע".

¹ כוונתו של חבקוק, כפי שהוא מבחר קודם לכך, היא לפועלות השלטון הישראלי לפיתוח האזור ורווחת תושביו, לאחר שימוש שלטו – קודם לשפטון הישראלי שחול ב-1967 – לא טrho להזרים לאזרור משבבים כדי לפתחו. חבקוק מציין כי "רק בשנים האחרונות, בשל פעילות ישירה של הממשלה הישראלי, או פעילות עקיפה שלו (באמצעות אגודות הכפרים) – בא המפנה. אנשים החלו לעבודה מחוץ לאזרור, השתכרו היטיב, פגשו תרבות אחרת, קלטו רעיונות חדשים – ואת תוכנות הדבר מרגיעים בשיטה, לרבות סוג המשכנות" (עמי 32).

התנופה צוברת כוח ותאוזח, ולפי הڪצ-בו מתרחשים הדברים בשיטה
- הרי שתופעת שוכני המערות בהר חירון, השריד הכמעט-אחרונו
בתחומי ארץ-ישראל המערבית לתופעה ארכאית זו, תחלוף מן העולם
 תוך זמן קצר, בטוחה של שנים." (עמ' 32-33)

17. הדברים האמורים, אשר להיעדר התיאבות של קבע בתחום שטח האש עובר להכרזת שטח האש, מקבלים תימוכין מתחאיו של המזרחן פרופ' משה שרון, המוכר לתגובה זו. פרופ' שרון הינו פרופ' אמותוס במכון לימודי אסיה ואפריקה בפקולטה למדעי הרוח שבאוניברסיטת העברית בירושלים. בין היתר, מופקד פרופ' שרון על הקתדרה ללימודים בהאים באוניברסיטה העברית היכון. והוא שימש כמרצה באוניברסיטה העברית במחלקה ללימודים האטלאים והמזarth התיכון. בנוסף, פרופ' שרון מילא בצה"ל שורה של תפקידים בכירים, ובכלל זה כיהן כראש ייחידת הבדואים ביהודה ושומרון וכראש המחלקה לענייני ערבים במטה הכללי בדרגת אלוף-משנה.

במסגרת התפקידים שמילא פרופ' שרון בצה"ל, הוא סייר מספר פעמים באזורי דרום הר חברון וקיים קשר שוטף עם האוכלוסייה באזור זה. בנוסף, הিירתו של פרופ' שרון עם האזורי המדובר נובעת מחקר רחב היקף שערך על חיי הבדואים בהר חברון. בתחאיו של פרופ' שרון נאמר כך:

"5. באזורי הר חברון (ובחלקים אחרים הסמוכים לתחום המדבר ביהודה ושומרון בכלל) מוכרת, עוד מהמאה ה-19, ואולי עוד קודם לכן, תופעה שבמסגרתה משפחות באזורי נהגו לצאת בתקילת החורף לרעות צאן באזוריים המדבריים שמצוות בתחום היישוב בגב ההר ולשחות (במדבר יהודה) בריכוזי המערות בחורבות שלכל אחת מהן יש שם שמקדימה אותו המילה ח'יבה. תופעה זו מכונה בערבית המקומית "עזבה"..."

9. בדוד כלל, עם תחילת הקייז, חזו המשפחות רובן יכולו לבתיהם הקבועים, אך שתקופת ה"עיזבה" נמשכה ארבעה-חמש שנים. צווין, כי בקייז, שהשות במערות היא בלתי אפשרית בעיקר בשל הימצאותם והתרבותם המהירה של פרועשים בהן... בכל זאת לפעמים ריאתי אמייצי לב שהתגוררו במערות גם בקייז.

12. למייטב יידייטי, על בסיס הסיורים שקיימי בשיטה האש ועל בסיס הקשר שקיימי עם השבטים הבדואים שחיו בקרבת שטח האש, לפחות עד תחילת שנות השמונים, לא הייתה בשיטה האש נוכחות קבועה של אנשים.

13. תCACHEIRO של פרופ' שרון מצורף ומוסמן מש/3.

מש/3

18. מתחאיו של פרופ' שרון עולה בבירור, כי בשיטה אש 918 לא היו מגורים קבועים עובי להכרזתו כשטח צבאי סגור. לדבריו, כפי שאנו מציין בספרו של חבקוק, רועי צאן

והקלאים תושבי הכפרים הסמוכים לשטח האש, בדגש על יאטה, נהגו לפקוד את השטח למשך חודשים ספורים בשנה, שבסיום שבו לכפרים שלהם.

19. הן מספרו של חבקוק, הן מותצאיו של פרופ' שרון, ניכר כי אין בסיס לטענות העותרים, לפיה הם התגוררו בשטח האש ערב הכרזתו בשטח צבאי סגור. לכל היותר, ניתן לחלק מהעתורים, שהתגוררו בקביעות בכפרים המצוים מחוץ לשטח האש (יאטה, סמווע וכיו'), נהגו לפקוד את שטח האש, מעת לעת ובאופן ארעי, משך כ-5-2 חודשים בשנה, לצרכי חקלאות ומרעה.

20. לאחר העתרות (בג"ץ 413/13) צורפה חוות דעת מטעם פרופ' שלו הרטמן, אנטropולוגית חברתית, שעלה מבקשים העותרים לבסס את טענתם כיילו הם התגוררו באופן קבוע בשטח האש ערב הכרזתו בשטח צבאי סגור. כפי שによיה מחוות הדעת, היא מבוססת על ביקורים שערכה לגבי הרטמן באזור דרום הר חברון בין השנים 2006-2012 ועל דבריהם שמסרו לה העותרים במסגרת שיחות שקיימה עמם. חוות הדעת אינה מבוססת על נתון אובייקטיבי כלשהו הנוגע לשנים הרלוונטיות - קרי, לשנים שלפני שנת 1980, ועל כן לטענם של המשיבים לא ניתן להסתמך עליה כלל וכלל להוכחת טענתם של העותרים.

בנוסף, יוער כי פרופ' הרטמן קובעת בחוות דעתה כי התפתחותן של חירבת ג'ינבא וח'רבת מרכזו נקבעה בשנת 1948, לאחר מלחמת השחרור. לדבריה, "ג'ינבא ואל-מרכז הרכזו ליישובי ספר, מרכזיותם אבדה, התפתחותם נקבעה, והם, כמו גם שאר הקהילות באיזור, נשארו תלויים ביתה, כפר האס". פרופ' הרטמן קובעת, כי לאחר מלחמת ששת-הימים התחלו משפחות הכפר יאטה לשנות את בניהם לעבודה בישראל, ורק לאחר שנת 1993 "חזרו רבים... אל משפחותיהם במספרה" - לעבודת האדמה והרعيיה המסורתית. אחרים נותרו מובטלים ביתה". בהמשך קובעת פרופ' הרטמן, כי "המשמעות לכל המודלים הוא הבסיס השינוי המשפחתי של הייחודה החברתית-כלכלית שמירות הקרקע החקלאית ללא חלוקתה, והקשר לעיירת המחו יטה, שהווני לצורך קיום תקון של החיים בכפר". נראה אפוא שגם מחוות דעתה של פרופ' הרטמן עולה, שככל הנראה, לא היו מגורים קבועים בתחום שטח האש עבר להכרזתו ובשנות ה-80' המוקדמות.

21. חוות דעת נוספת נספהה לצורפה לבג"ץ 413/13 היא של פרופ' גدعון מ. קרסל, ראש הייחודה למחקרים חברתיים אוניברסיטאי בגין-גוריאן בנגב. מחוות דעתו עולה, שהיא נסמכת על עבודתו של חבקוק, שהתייחסנו אליה לעיל והראינו שהיא תומכת בכך שלא היו מגורים קבועים בתחום שטח האש עבר להכרזתו. בנוסף, חוות דעתו של פרופ' קרסל מתייחסת באופן כוללני לתושבי המערות של דרום הר חברון שהוחזקו מבתיהם, מבלי להתייחס באופן ספציפי לח'רבאות המצוויות בתחום שטח האש.

סיכון של דבר - המסקנה העולה מכלל המחקרים הנוגעים לדבר היה בירוב החרזה .22

על שטח אש 189 בשטח צבאי סגור לצורכי אימוני צה"ל, לא היו מגורים קבועים

בגבולותיו. כפי שנראה להלן, אותה מסקנה עולה גם מהבדיקות שנעשו על ידי צה"ל בטרם החרזה. לפיכך, אין שחר לטענת העותרים כיילו הם תושבים קבועים בשטח האש. ככל היותר, ניתן שחלק מהעתירים, אשר התגוררו בקבילות במקומות המצוים מחוץ לשטח האש, נהגו לפקוד את שטח האש, מעת לעת ובאופן ארעי, לצרכי חקלאות ומרעה.

ההכרזה על שטח האש

.23 בטרם החרזה על אזור מסוים כשטח אש, נערכת בצה"ל עבודה מטה שמטרתה חיפוש קרונות פnioות לצורכי אימוניים. בעבודת מטה זו שותפים גורמים רבים, ובהם גורמי המינהל האזרחי שתפקידם לוודא, בין היתר, כי השטח המיועד לאימוניים ריק מאדם. **בכלל, צה"ל נמנע מהחרזה על שטחים אימוניים במקומות תושבים קבועים.**

.24 כך נעשה אף ביחס לשטח אש 189. לאחר עבודות מטה שנערכה בצה"ל בסמוך לשנת 1980, ביום 8.6.80 הכריז מפקד כוחות צה"ל באיו"ש - בהתאם לסמכוותו מכוח סעיף 90 לצו בדבר הוראות ביטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), התשי"ל-1970 (כינום - סעיף 318 לצו בדבר הוראות ביטחון [נוסח משולב] (יהודה והשומרון) (מס' 1651), התש"ע-2009; להלן: **הצו בדבר הוראות ביטחון**) - על חלקו הצפון-מערבי של שטח האש זה יום כטח צבאי סגור, לצורכי אימוני צה"ל (ללא אש). המפקד הצבאי דאז עשה זאת במסגרת צו סגירה מס' 80/12/ס'. באותה עת, כונה שטח האש "שטח אש 4", ולאחר מכן "שטח אש 924".

מש/4 צילום צו סגירה מס' 80/12/ס' מצורף מסומן מש/4.

.25 ההכרזה על סגירת השטח פורסמה בשטח בדרכים המקובלות באזור. כפי שעולה מזכיר שנכתב ביום 22.2.81, ההכרזה הובאה לידיутם של המוכתרים של הכפר יאטה, הסמוך לשטח האש, בפניות שקיימו עם נציגי מושל חברון. בנוסף, נערך ביום 7.1.81 סיור באזור עם המוכתרים, שבמהלכו הוצגו להם גבולות השטח שנסגר. המוכתרים התchingיבו להודיע לתושביהם על אפשרות קבלת רישיונות כניסה לשטח האש ועל אפשרות קבלת פיצויים על נזקים שנגרמו בגין הסגירה או בשל האימוניים המתקיים בשטח. בסיפור שנערך ביום 3.2.81 נמצא, שגבולות שטח האש אף סומנו.

מש/5 דיווחו של רס"ן מנדרס מנפת חברון מיום 22.2.81 מצורף ומסומן מש/5.

26. ההכרזה על סגירת השיטה תוקנה ביום 12.11.82 בהכרזה של מפקד כוחות צה"ל באיו"ש דאז. במסגרת התקיקון, הוכרזו גם חלקי הדרום-מזרחי של שטח האש כשטח צבאי סגור לצורך אימוני צה"ל, כולל אימונים באש.

מש/6 צילום צו סגירה מס' 82/5/ס' מצורף ומסומן מש/6.

27. גם צו מס' 82/5/ס' פורסם בשטח מקובל, והובא לידיעת מוכתרי הכפר יאטה במסגרת סיור שנערך עםם בשטח ביום 1.2.83. המוכתרים סיירבו לחותם על הצהרה שייעבירו את תוכן הסיור לתושבי הכפר.

מש/7 צילום דיווח מיום 1.2.83 על הסיור שנערך עם מוכתרי הכפר מצורף ומסומן מש/7.

28. בשנת 1992 או 1993 שונה סיוגו של שטח האש, והותר לקיים בכלו אימונים באש. במסגרת זו, שונה שמו ל"שטח אש 918". לא חל כל שינוי בגבולות השיטה.

מש/8 צילום ההוראה על שינוי הסיוג מצורף ומסומן מש/8.

29. בחולף כ-16 שנים, בהתאם להסכם הבינאים שנחתם בין מדינת ישראל לבין אש"ף בשנת 1995, הוחלט על הוצאת צוותים חדשים לכלל שטחי האש באיו"ש, נוכח גורעתם של שטחי A ו-B מגבולייהם של כמה משטחי האש. על כן, בשנת 1999 הוצא צו סגירה חדש לשטח האש, בחתימתו של מפקד כוחות צה"ל באיו"ש דאז. שמו של שטח האש נותר "שטח אש 918". נзиין כי גם בצו זה, לא חל כל שינוי בגבולות שטח האש.

מש/9 העתק צו סגירה 6/99/ס' מצורף ומסומן מש/9.

חלק מהחרבות הן אתרים ארכיאולוגיים מוכרים

30. שתיים מבין הח'רבאות המוזכרות בעתריות שבנדון, ואשר נתען לגביון כי הן משמשות למוגרים קבועים, הינם אתרים ארכיאולוגיים מוכרים. ח'רבת גיבנא היא אתר ארכיאולוגי הכלול מערות חצובות, קברים חצובים, מתקנים חקלאיים ובני גזית ארכיטקטוניים המעידים על מבנה ציבורי מרכזי. גם ח'רבת מרכז היא אתר ארכיאולוגי, הכליל מספר רב של מערות, מתקנים חקלאיים חצובים ושרידי מבנים. בשנת 1944, עוד בתקופת המנדט, הוכרזו שני האתרים הללו כאתרי עתיקות.

מש/10 צילום ההכרזה על ח'רבת גיבנא ועל ח'רבת מרכז כעל אתרים עתיקים מצורפת ומסומנת מש/10.

על פי חוק העתיקות (מס' 51) לשנת 1966 (להלן: **חוק העתיקות הירדני**), ועל פי הצעה בדבר חוק העתיקות (יהודה ושומרון) (מס' 1166), התשמ"ו-1986 (להלן: **צו העתיקות**), קיימות הגבלות על השימוש במרקען שהוכרזו כאתרי עתיקות. סעיף 10 לחוק העתיקות מטיל הגבלות על השימוש בקרונות שבhn מצוי "מקום היסטורי", קרי אתר עתיקות, כדלקמן:

- "לא יעשה אדם או תאגיד ללא אישורו של שר דברים אלה:
א. לחפור בכל מקום עתיק הכלול ברשימה שפורסמה כאמור לעיל בסעיף 9(א) או הכלול בכל תוספת או בכל תיקון אותה רשימה,
או;
ב. לבצע פעולות חפירה, להקים מבנה, לנטווע עצים, לחצוב, להשקות,
לשروع סיד או לעשות כל מלאכה אחרת כיוצאה בהן או להניח עפר
או פסולת במבנים ובמקומות העתיקים או סמוך להם או להיכנס
לቤת קברות, או;
ג. להרホס אתר, להחריב כל חלק הימנו או להעבירו, או;
ד. לשנות אתר, להוסיף עליו או לתקןו, או;
ה. להקים מבנים או קירות שגובהם עולה על גובה האתר או גובלים
עמו..."

ברי, כי מגבלות אלה, שנקבעו בדיון החroot, אינן אפשרות מוגרים קבועים בדיון במקומות שהוכרז כאתר עתיקות. אם כאמור לא היו מוגרי קבוע בשטח האש עבר להכרזתו, יוכל בעת להוסיף כי בחירבות מרכז וגינבָא - שהוכרזו כאמור כאתרי עתיקות עוד בתקופת המנדט - ודאי שלא היו מוגרי קבוע בדיון בתקופה הנדונה, וככל שהיו כאלה, הם נעשו תוך הפרת חוק העתיקות הירדני.

בענוח תצלומי אויר

דרך נוספת שבה אפשר ללמוד על כך שלא היו מוגרים קבועים בשטח האש בטרם שנת 1985 הייתה באמצעות פענוח תצלומי אויר.

יעון בתצלומי אויר של שטח האש, אשר צולמו בין השנים 1967-2000, מצבע על כך שבתחומי שטח האש לא היו מבנים בשנים אלו. מפענוח תצלומי האויר של שטח האש עולה, כי אין סימנים כלשהם המעידים על נוכחות של תושבים קבועים במקומות. עובדה זו מティישת היטב עם ממצאי החוקרים שנזכרו לעיל, ועם ממצאי הסיוורים רבים שקיים במקומות עובדי המנהל האזרחי, שיוצרכו להלן. במהלך הדיוון בעתריה, יבקשו המש��בים להציג בפני בית המשפט הנכבד את תצלומי האויר, ולאפשר למנהל יחידת הפיקוח של המינהל האזרחי להסביר את המסקנה העולה מפענוחם.

אימוני חיל האויר

35. ראייה נוספת נוספת לכך שעובר להכבות האзор-כسطح-אש, ולאחר הכבות-ככזה, לא-היו מוגרים קבועים בתחוםו, עליה מאופי האימונים שערך צה"ל בשטח זה לאחר הכבותו.

36. החל ממועד ההכבה על שטח האש כسطح צבאי סגור ועד לשנת 1993, שימש שטח האש לאימוני תקיפה מהאויר של מטוסי חיל האויר ושל מסוקים. חיל האויר אף שיפץ דרכים וזיפת אותן, בתוך שטח האש, כדי להכשירן לשימוש כמסלולי מנחת דמה ומתרות. **מובן מליו, שהעובדת שבשטח האש התקיימו אימוני תקיפה מהאויר מלמדת שלא היו אז מוגרים קבועים במקומות.** בהקשר זה יזכיר, כי במסגרת הכנות לאימונים נקבעו פעולות אכיפה נוספת, ובין השאר נסתמו מעורות לאחר שנבדק שלא נמצא בהן אף אדם. כך דוח, לדוגמא, ביום 21.9.89 על ידי ממונה אזור יהודה ביחסות הפיקוח:

"בשבוע החולף, בין התאריכים 17/9 עד ה-21/9 עסקו מיחידת הבינוי של חיל האויר בשיפוץ הדרכים בשטח האש... הוקצת טרקטור על גלאלים - 950 - לטובת סתיימות מעורות בשטח. יזכיר שבסימון למסלול הדמי בשטח ישם שתי חורבות - ח'רבת פחית וח'רבת א-תבן, אשר בעונות החורף מתגוררים במערות רועים מיטא עם עדריהם. ביום ד', 20/9/89, עסק הטרקטור בטටימת המערות בח'רבות במקומות היו גם רכזי נפות... אשר בדק כל מערכת שפינו לפני סתיימתה."

mesh/11 צילומי הדיווח ביום 21.9.89, ודיווחים מאוחרים שנערכו עליו, מצורפים ומסומנים **mesh/11**.

התמודדות עם נסיעות פלישה לשטח האש בשנים 1980-2000

37. בשנים שלאחר ההכבה על סגירות שטח האש, גורמי האכיפה של המינהל האזרחי נקבעו באופן שוטף בעולות אכיפה לפניו אנשי שניסו לפולש לשטח האש ולסייע נסיעות להקים מבנים בשטח זה. גורמי המינהל האזרחי בנפת חברון גם קיימו שיח שוטף עם תושבי האזור, בדגש על מוכתרי הכפר הסמוך יאטה ותושביו, והבהירו להם כי שטח האש הוא שטח צבאי סגור, שהכניסה אליו מותרת רק לאחר קבלת היתר מרأس המפקד הצבאי. בנוסף, לאורך השנים תוחזקו האמצעים בשטח שנעודו לסמן את גבולות שטח האש ואת היוטו שטח צבאי סגור, והוצבו מספר פעמים שלטים המוראים על איסור כניסה לשטח האש.

38. מובן מליו, שמחמות הזמן הארוך שחלף מאז הוכרו שטח האש לראשונה, בשנת 1980, חלק ניכר מהתיעוד לעולות אלה אבד. אולם גם כתע, ניתן להצביע על פעולות אכיפה

רובות שbow'עו על ידי יחידת הפקוח של המינהל האזרחי, לפניו פלישות לשטח האש ולסיכון הקמת מבנים בתוכו. להלן נבקש לתאר חלק מפעולות אלה, כדי להמחיש את העבודה שבראשית אותה תקופה - בשנת 1980 - לא הייתה התישבות קבועה בתחום שטח האש, וכי במהלך כל התקופה נעשו באופן עקבי ורציף פעולות לפניו פולשים ולסיכון ההשתלטות על קרקעם מדינה בשיטה זה.

שנת 1981: ביום 7.1.81 נערכה פגישה בין עוזר קצין המינהל האזרחי בנפת חברון לבין כמה מוכתרים מהכפר יאטה ולנציגי הבודאים שבאזור. ההכרזה על שטח האש הוקראה למוכתרים והם התחייבו להודיע לאנשיהם את תוכן הצו, על אפשרות הגשת ערד ועל אפשרות לקבל רישיונות כניסה לשטח. המוכתרים סיירבו לחתום על ההתחייבות. בסוף אותה שנה, ביום 8.12.81 התקבל דיווח לפיו "המצב בשטח מחמיר. מתחרבת תפיסת הקרקע ושותחים נוספים מעובדים עיי' תושבי יאטה וسمוע אשר עברו למגוריהם קבוע בחברת מרכז וחרבת גנבה וחרבת חולה". עורך הדיווח ציין כי "נראה לי שאנו מפוזדים עוד שנה, ועוד שטחים". דיווח זה ממחיש את ראשיתה של תופעת הפלישות של תושבי יאטה וسمוע לשטח האש, לאחר סגירת השטח. כמו כן, מהדיווח עולה בבירור שהפולשים אינם תושבים קבועים בשטח הסגור, אלא תושבי יאטה וسمוע שנכנסו לשטח שלא כדין לאחר הכרזתו בשטח צבאי סגור.

מש/12 צילום דיווח מיום 7.1.81 על הפגיעה עם המוכתרים מצורף ומסומן **מש/12**.

מש/13 צילום דיווח מיום 8.12.81 על מעבר תושבי יאטה למגוריהם קבוע מצורף ומסומן **מש/13**.

שנת 1983: כאמור לעיל, בשנת 1982 נחתם צו חדש לסגירת שטח האש, שכלל את חלקו הדרומי-מזרחי של שטח האש. בעקבות זאת, נערך ביום 1.2.83 סיור עם מוכתרים מהכפר יאטה, והוסברו להם גבולות הצו. הם התחייבו להעביר את תוכן הצו לתושבי הכפר, אולם סיירבו לחתום על ההתחייבותם לעשות כן.

מש/14 צילום דיווח מיום 1.2.83 על הסיור מצורף ומסומן **מש/14**.

שנת 1984: ביום 2.3.84 נמסר דיווח מאט רכו פיקוח חברון על סיור שהתקיים ביום 1.3.84, שבו נמצאו בתחום שטח האש מספר רועים, שהגינו מהכפר יאטה הסמוך לשטח האש. הרועים רעו את צאנם בחוות גיבנא ובחירבת מרכז, ולעתים אף חזו את קו תחום איוש ונכנסו לשטח ישראל. על פי הדיווח, אנשים אלה הוזהרו שלא לעבורי את קו תחום איוש. באותו דיווח מציין גם תופעה של שוד עתיקות משתי החירבות הללו (שהן אתרים ארכיאולוגיים מוכרים), ובסיומו נכתב כדלקמן:

"במידה ולא תינטע תשובה לפתרון בעיה זו, הדבר רק יחזק את ביטוסם של המקומות במקומות ייבא בסופו של תהליך לבניה בתוך האתרים הארכיאולוגיים, תופעה שכבר מתחילה לתת את אותה".

mesh/15 צילום הדיווח מיום 2.3.84 מצורף ומסומן mesh/15.

42. בעקבות דיווח אחרון זה, וייתכן שדיווחים נוספים, פנו נציגי המינהל האזרחי לאנשים שהחו בתחום שטח האש ודרשו מהם לפנותו. ביום 9.4.84 פנה עו"ד חורי לנציג המינהל האזרחי, בשם כמה מהאנשים שהתגוררו אז בחירבת מרכז, והלן על כך שנמסר להם עליהם לפנות את שטח האש. באותו מכתב ציין עו"ד חורי כי הוא מייצג "בעלי אדמות... של חלקם קיימים גם בתים המשמשים את מרשי". התשובה למכتب זה לא נמצאה בארכיוון המינהל האזרחי, אולם נמצאה תשובה למכتب דומה שנשלחה בשנת 1986, ועליו נפרט להלן.

mesh/16 צילום מכתבו של עו"ד חורי מיום 9.4.84 מצורף ומסומן mesh/16.

43. ביום 25.5.84 נמסר דיווח מאות פקח רשות שמורות הטבע, בנוגע השתלבות פולשים על ח'ירבת ג'ינבא וח'ירבת מרכז. בדיווח ציין הפקח כי "התורבות הניל שהם אתריים ארכיאולוגיים מתוקפת בית שני היו מיושבות בקומץ קטן של משפחות בתקופת סוף החורף ותחילת האביב. מתקפותם שליל על הכפר, עיקר פעולתם במקום עסקה בשוד עתיקות ומרעה עיזים". הפקח ציין כי סימני שוד העתיקות ניכרים בכל השטח. לאחר מכן הוסיף הפקח ודיווח כדלהלן:

"אולם לאחרונה, סוף 80 עד 84, החלו להתישבות מסיבית של כפריים שלפי תעוזות הזחות שלחמו מקום מגוריهم הוא יטה וסמו. עם התישבות זו החלה הריסה מסיבית של האתרים הארכיאולוגיים והפיכתם לבתי מגוריים לכפריים. בניין החורבות משמשים את החקלאים לבנים. כמו כן הועברו למקום מספר טרקטורים המשמשים לחיריש... יש לציין שחלק מאזרוי החיריש בכלל אין נזרע בגל מיעוט גשמי או בגל שזהו אזור שאינו מתאים לגידולים חקלאיים, כמעט בטוח שהוא משמש אך ורק לתפיסת קרקע. בינו לבין לשנים עברו בשלוש השנים האחרונות החקלאות החקלאים הניל אינם נוטשים את החורבות והופכים את האזור לבתי קבוע."

mesh/17 צילום הדיווח מיום 25.5.84 מצורף ומסומן mesh/17.

44. באותו שנים, קים פרופ' משה שרון, שכיהן אז כיווץ לענייני ערבים למתאם פעולות הממשלה בשטחים, סיורים בשטח. פרופ' שרון העביר לפחות דיווח אחד שמנוע עליה שחורבות מרכז וג'ינבא ריקות מאדם. בשל רמת סיוגו של המשמך אין אפשרות לצרפו לתגובה, אולם כאמור לעיל - תצהירו של פרופ' שרון, המאמת את תוכנות סיוריו באותה עת, צורף לתגובה זו כנספה.

שנת 1985: ביום 2.2.85 נמסר דיווח של רצ' פיקוח חברון, על תלונה שהוגשה במשטרת חברון נגד ארבעה מושבי הכפר יאטה "שפלו" לתוך שטח אש 924 והתקמקמו בשטח בתוך ח'ירבת מרכז". צוין, כי מספר הפלשים בפועל הגיע לכ-25 משפחות, וכי "כל המשפחות המתגוררות בתחום הח'ירבה שנמצאת בשטח אש 924 הינן מחמולת ג'ברין מהכפר יאטה". נציגי כי רבים מהעתירים בבג"ץ 1039/13 הם בני משפחת ג'ברין, וייתכן שאליהם מתיחס דיווח זה, על פלישה לשטח האש בשנת 1985.

mesh/18 צילום הדיווח מיום 1.2.85 מצורף ומסומן **mesh/18**.

.46. ביום 7.2.85 נמסר דיווח של רצ' פיקוח חברון, על תלונה שהוגשה במשטרת חברון נגד שמונה ראשי משפחות מהכפר יאטה "שפלו" לתוך שטח אש 924 והתקמקמו בתחום שטח הח'ירבות ח'ירבת ג'נבה וח'ירבת חלאוה" (פ"א 121/85). צוין, כי מספר הפלשים בפועל גדול יותר, ומגיע לכ-30 משפחות. עוד מציין בדיווח, כי "כל האנשים שפלו הינן שייכים להמולת ابو עארם". נציגי כי רבים מהעתירים בשתי העתירות הם בני משפחת ابو עראם, וייתכן שאליהם מתיחס דיווח זה על פלישה לשטח האש והתקמקמות בתוכו בשנת 1985.

mesh/19 צילום הדיווח מיום 7.2.85 מצורף ומסומן **mesh/19**.

.47. ביום 15.4.85 נמסר דיווח של רצ' פיקוח חברון, על סיור שנערך בשטח האש ביום 14.4.85. בדיווח נכתב כי "בסיור עצמו ניתנו התראות בע"פ לכל הגברים ששחו בתחום שטח האש ונאמר להם מפי הנציג הצבאי שעליהם לפנות מיידית את שטח האש". עוד נכתב באותו דיווח, כי סוכם עם סגן מושל חברון שהוא יזמן את מוכתרי הח'ירבות שבתוך תחום שטח האש, יורה להם לפנות את אנשייהם מתוך השטח ויעדכו אותם בדבר האיסור לרעות עם עדרים בתחום שטח האש.

mesh/20 צילום הדיווח מיום 15.4.85 מצורף ומסומן **mesh/20**.

.48. ביום 5.5.85 נמסר דיווח על תפיסת עדרים בשטח האש, ועל הגשת תלונה למשטרה בנושא זה. ביום 22.5.85 התקבלה פניה מאה בעל העדרים על החרמות עדרים. הפניה הוכתרה בcourtote "המבקשים: תושבי ואנשי כפר יטא".

mesh/21 צילום הדיווח מיום 5.5.85 מצורף ומסומן **mesh/21**.

mesh/22 צילום פניה תושבי יטא, מיום 22.5.85, מצורפת ומסומנת **mesh/22**.

.49. ביום 4.6.85 התקבל דיווח מאג'נהל יחידת הפיקוח של המינהל האזרחי על "סילוק התתנכחות הבלתי-חוקית בחו' ג'נבה". בדיווח נאמר כי ביום 3.6.85 בוצעו פעולות

ל"הリスト הנטשית התיישבותית של תושבי יטא בחו' גינבה אשר בז' שטח אש 924".
צוין שנחרטו גדרות של מכלאות צאן, נסתמו מערות, פנו משפחות ונסתמו בארות מים.
בסיום הדיווח נאמר כי "מתוכנן לבצע טיפול דומה בשבוע הבא לח' מרכז הסמוכה
אליה".

ואכן, ביום 19.6.85 התקבל דיווח על "סילוק התנטשית התיישבותית של כפריים תושבי
יאט בחו' מרכז", בו דווח על הריסת בארות מים, מבנים וגדרות ועל סתימת מערות
מגורים ואחסנה בח'ירבת מרכז, בח'ירבת ג'ינבא ובמעין אלחלולה.

mesh/23 צילום הדיווח מיום 4.6.85 מצורף ומסומן mesh/23.

mesh/24 צילום הדיווח מיום 19.6.85 מצורף ומסומן mesh/24.

50. ביום 12.6.85 נמסר דיווח על ידי רכו פיקוח חברון על סיור שנערך ביום 11.6.85. תוכנות
הסיור היו כדלהלן:

"א. ח'ירבת ג'ינבה - נותרו מספר קטן של משפחות אשר מתארגנות
בימים הקרובים לחזור לכפר יטא. כאשר יש לסתום שם עוד מס'
מערות ששימשו את הצאן ואת המשפחות.
ב. ח'ירבת מרכז - בל המשפחות אשר התגוררו במקום, ב-20 במספר,
איןם (כך במקור - ח'ירב) שם היום ומתוכנן ביצוע סתימת כל מערות
המגורים וכן של הצאן.

ד. התברר שלאחר ביצוע התפישה שהייתה לפני כחודש וביצוע הפינוי
מח'ירבת ג'ינבה אין ביום אף לא עדר אחד בשטח השיך לאנשי יטא.
ה. לאחר שהשתת פחות או יותר נראה נקי פלו למקומות רועי גמלים
מהשבט הבדואי ابو-רביע מהנגב ובמקומות נספרו כ-300 ראשי גמלים
אשר התפרסו כמעט בכל שטח האש. דרשו ביצוע מהיר של פינוי
הבדואים עם גמליהם לקרה התרגיל. כל רועה שנראה במקום קיבל
מנוי התראה בע"פ לפנות את השטח מיידית.

ו. נותרו עוד כ-5 מערות בזודות הנמצאות בשיפולים המזרחיים של
הרכסים שהגיעה עם כלי כבד בלתי אפשרית. לעניין זה דרוש פתרון."

mesh/25 צילום הדיווח מיום 12.6.85 מצורף ומסומן mesh/25.

51. ביום 16.6.85 התקבל דיווח על זימון נציגי התושבים המתגוררים בשטח האש, ועל כך
שהתרכז בפניהם על "אייסור כניסה לשטח והסנה הכרוכה בכך". פגישה דומה התקיימה
גם ביום 26.6.85, ובסיכוםה צוין שהיא מתיחשת לתושבי אזור ח'ירבת ג'ינבא וח'ירבת
מורכז.

mesh/26 צילום הדיווח מיום 16.6.85 מצורף ומסומן mesh/26.

26.6.85 משלוח מיום 26.6.85 מצורף ומסומן מש/27

52. ביום 2.7.85 שלח עו"ד חורי מכתב ליו"ש המשפטיא לממשלה וליו"ש המשפטי לאיו"ש מכתב בעניין חירבת מרכז, ח'ירבת סוויסה וח'ירבת ג'ינבा. במכבת נטען, שאנשי המינהל האזרחי החרימו עדרים, הרחיקו אנשים מאדמותיהם וסתמו מערות, ולטענת כותב המכתב פעולות אלה היו בלתי חוקיות. התשובה שנשלחה לעו"ד חורי לא outrה בארכיו המינהל האזרחי.

מש/28 צילום מכתבו של עו"ד חורי מיום 2.7.85 מצורף ומסומן מש/28

53. ביום 19.11.85 התקבלה פניה מאית 16 אנשים ששמם לא צוין, שטענו שהם מתגוררים בח'ירבת ג'ינבा, ובה הם ביקשו לאפשר להם לחזור להתגורר שם. במכבת טענו האנשים כי "אין לנו מקום פרנסה ומקלט חוץ מהמקום הזה".

54. שנת 1986: בדיזוח מיום 16.2.86, שנכתב ע"י הממונה על יחידת הפיקוח של המינהל האזרחי, נמסר על סיור שנערך ביום 12.2.86 בשטח האש. הפקחים זיהו פעילות בח'ירבת ג'ינבא (שלגביה מצוין "שביעוע פונטה ביוני 85"), וכשהגיעו לשם "גלו רועים תושבי יטאו עם עדיריהם בתוך הח'ירבה". לאחר שהפקח ביקש מהם פרטים, הם החלו לנוס צפונה. הפקחים רדפו אחריהם, והם פעלו נגדם באלים:

"הם הלמו במרקם בעורפו ע"י מקל רועים ולפקח שמורות טבע צדק שלוט הם פצעו אותו בראשו ע"י אבן (לאחר מכן הוא נזקק לתפריט). תוך כדי המאבק עם הרועים הצטרפו כ-15 נשים וגברים מהח'ירבה שראו את המתරחש והחלו לסייע אבנים בפקחים שנמלטו מהשתח תוך כדי ירי אזהרה באויר בכלי נשקם."

לאחר שהפקחים הוציאו תגבור צבאי, הרועים ברחו ולא נתפסו. לאחרת יצא כוח שהורכב בין היתר מנציגי מג"ב לשטח, כדי לעצור את החשודים בתקיפה. ח'ירבת ג'ינבא "הייתה ברובה ריקה מאדם מלבד גבר אחד ומעט נשים", הגבר נעצר וכן 3 חשודים נוספים ששחו בתחום שטח האש וזוהו כאלו שהשתתפו בהתקפות. גם במקרה זה השתמש אחד מהחשודים באלים:

"אחד הגברים שהשתתף אtamol בהתקפות כשזיהה את מרקם מקובל החל להשתולל ולהתפרק וסירב להיעצר. השוטר ניסה להשתלט עליו בברוח ובבל יתפרק אך האיש החל להאבק עם השוטר וניסיה לחטוף ממנו את נשקו, תוך כדי מאבק נורא כדור שפצע את האיש מתחת לעינו וכך נסתירה התקנית."

בעקבות אירוע זה, הוגש כתבי אישום נגד החשודים בגין הכנסת בעלי חיים לשטח סגור, תקיפת נוטני שירות בנסיבות מחמירות והפרעה לאדם המבצע תפקיד הקשור לבטחון כוחות צה"ל. אחד מהחשודים שנגדם הוגש כתבי האישום הוא מוחמד ג'בארין - העוטר מס' 139, וכן הוגש כתוב אישום נגד אברاهים ابو עראמ (ת"ז 94328091), ככל הנראה בן-משפחה של העוטרים הרבים ממשפחה ابو-URREAM.

mesh/29 צילום הדיווח מיום 16.2.86 מצורף ומסומן mesh/29.

צילום כתוב האישום שהוגש נגד העוטר 139 ונגד אברاهים ابو עראמ מצורף ומסומן
mesh/30 mesh/30.

בימים 29.8.86 התקבל דיווח מאות פסק המינהל האזרחי בחברון, על כך שבאים 26.8.86 הוסבר למוכתרי הCAF יאטה ולמוכתרי הבוזאים כי אסור להם להיכנס לתהום שטח האש. הובהרו למוכתרים גבולות שטח האש, וכן הוסבר להם אופן בקשה האשירות. המוכתרים סיירבו לחזור על המסמכים שהוצעו להם, אך התהוו לhuber את תוכן הדברים לתושבי יאטה.

mesh/31 צילום הדיווח מיום 29.8.86 מצורף ומסומן mesh/31.

בימים 21.9.86 נמסר דיווח ע"י מנהל יהדות הפיקוח, על סיור שנערך בשטח האש ביום 14.9.86, ונערך על-פי דיווח מיום 14.9.86 של רכב פיקוח חברון. תוכאות הסיור היו כי "בשטח אש 924 לא נתגלו עדורים או התישבות כלשהי"; בשטח אש 921 נתגלו 2 עדורים של סך כ-500 ראש בתוך השטח. הללו גורשו אל מחוץ לשטח האש ונגד הרועים הוגש תלונות במשטרת".

mesh/32 צילומי הדיווחים מיום 14.9.86 ו- 21.9.86 מצורפים ומסומנים mesh/32.

שנתיים 1987-2000: כדי שלא להלאות את הקורא בתיאור פעולות האכיפה הרבות שבוצעו בשטח האש במהלך השנים, לא נפרט את הפעולות שבוצעו לאחר שנת 1986. נציין רק כי יש בידי המשבבים מסוימים המעידים כי בשנים 1987-2000 בוצעו בשטח האש פעולות אכיפה רבות שככלו מסירת התראות לפינוי, תפיסות עדורים, פינויי פולשים, הריסת גדרות, סתיימת מערות, סתיימת בורות מים, הריסת מבנים, הריסת אוהלים, תפיסת כלים חקלאיים (טרקטורים וכו') ועוד. במהלך התקופה גם בוצעו סיורים בשטח, שבחלק מהמקרים גילו שהשטח ריק מתושבים. למותר לציין כי בכל השנים הללו, לא פנה איש מהאנשיים שטענו למגורים קבועים בשטח האש בבית המשפט הנכבד (למעט העתירות שיפורטו להלן). אף כאשר בוצעו פעולות אכיפה משמעותיות - כדוגמת חרמת טרקטורים, הריסת מבנים וסתימת מערות - לא פנה איש מהעתורים לבית המשפט הנכבד.

הנה כי כן, גם **עובדות אלה, הנוגעות לפעולות ייחידת הפיקוח בשנים 2000-1980**, מלמדות באופן חד-משמעות כי לא הייתה התיישבות קבועה בשיטה האש בטرس הכרזתו. הפלישה לשיטה האש החלה רק לאחר הכרזתו, ופקחי ייחידת הפיקוח פעלו למיגורה ולסילוק הפולשים באמצעות דרכי אכיפה שונות. חלק מהפולשים לא בחולו בשימוש באלים, לפחות במקרה אחד, נגד אנשי ייחידת הפיקוח, ובין השאר הוגש כתוב אישום בגין אלימות נגד לפחות אחד מהעתורים. הוגש גם תלונות במשטרה נגד פולשים, בגין פלישתם לשיטה האש. הדברים מדברים בעד עצםם, ומשמעותם הינה כי לא היו מגורים קבועים בשיטה האש עבר להכרזתו.

מתווה חיורי

59. פעולות האכיפה שנתקטה ייחידת הפיקוח הביאו בשנתה ה-80' של המאה הקודמת לפניות של נציגי הכפר יאטה, שהבנו הגיעו על פעולות האכיפה שבוצעו נגד הפולשים לשיטה האש. פניות אלה הובילו להסכמה מצד המינהל האזרחי והגורמים האמוןים בצה"ל על ניהול שטחי האש באיו"ש, לפיו הותරה כניסה חקלאים ורועי צאן לשיטה האש למשך שתי תקופות בנות חודש כל אחת, לשם זרעה וקציר ולצורך מרעה (להלן: **מתווה חיורי**). ההיתר להיכנס לשיטה בתקופות אלו ניתן בנוסף להיתר הכללי לתושבים מיאטה להיכנס לשיטה האש בסופי שבוע ובחגי ישראל, שבמהלכם לא מתקיימים אימונים בשיטה האש.

60. נדגש, כי המגעים למתן היתר הכניסה לשיטה האש הובילו על ידי נציגי הכפר יאטה, ויש בכך כדי להוכיח את הזיקה הקיימת בין התושבים השוהים כיום בשיטה האש לבין הכפר יאטה.

61. בשל הזמן הרב שחלף, התיעוד המצו依 בידי המשיבים באשר למתווה חיורי הוא תיעוד חלקי בלבד. כך, יש בידי המשיבים מכתב שנשלח לעוז"ד חיורי ביום 4.11.86, שבו נכתב כדלהלן:

"אתכבד להודיעך כי לאחר שבדקנו את הבקשה הנדונה, החליטו גורמי הצבא המוסמכת להענות לה באופן עקרוני, וזאת בכפוף לצרכי צה"ל ולתנאים הבאים:

א. כולל יינטו היתריהם רק לימי שישי ושבת בשבוע, ולמועדן ישראל וכן לפרקי זמן רצופים של חודש כל-אחד פעמיים בשנה (בעונת הזרעה והקציר) - הכל כפי שייכתב ברשימות הכניסה שיקבלו מרשיך. בקשوت לעיבודים נוספים ביוםים אחרים תינתנה רק לאחר בדיקה מיוחדת של כל בקשה ובקשה.

ב. כחנאי לקבלת הרשות יחתמו מרשיך על התcheinות וככתב-זיתור שבו ייאמר, בין היתר, שהם נוטלים על עצמם את כל האחריות לנזקון העולמים להיגרים להם, בגוף או ברוכש, עקב כניסה לשטחים אימוניים של צה"ל, שבהם עשויות להימצא פצצות שלא התפוצטו..."

ג. מרשים יציהו באופן מדויק ומלא לתנאים שיקבעו ברישיונות
שינתנו להם. האישור במכותב זה הוא עקרוני בלבד והכינסה לשיטה
תומך רק על-פי הרישיונות שיקבלו ובהתאם למיגבלות וה坦אים
ברישיונות...”

mesh/33 צילום המכתב שנשלח לעוזר חורי ביום 4.11.86 מצורף ומסומן mesh/33.

mesh/34 צילום מכתב דומה שנשלח לעוזר הרמן ביום 12.8.90 מצורף ומסומן mesh/34.

62. יש בידי המשיבים מסמכים משנת 1986, המעידים על כך שמתווה ח'ורי אושר על ידי
אלוף פיקוד מרכז דאז, ואף יצאו הוראות מתאימים לישום. בנוסף, יש מסמכים המעידים
שעו"ד ח'ורי הסכים למתווה והצהיר כי “אם נعتר לו, הוא לא יבוא בדרישות נוספות”.

mesh/34_a צילום דיווח מיום 11.7.86, על הסכמת עו"ד ח'ורי למתווה; וכן דיווח מיום 30.5.86 על
אופן יישום המתווה, מצורפים ומסומנים mesh/34_a.

63. במקרים שבהם המשיבו התושבים לשוחות בתחום שטח האש לאחר תום חודשי המרעה,
הובחר להם כי הם עוברים על החוק וכי המינהל האזרחי רואה זאת בחומרה. כדוגמא,
נציין כי בדיווח מיום 10.11.87 צוינו חודשי החריש לשנת 1987, ונכתב במפורש כי “הובחר
שהלינה בשטח האש אסורה בתכילת האיסור, וכל תושב אשרلن בתחום השטח אש או
מתגורר בו עבר על החוק”. בדיווח אחר, מיום 30.4.87, נמסר על סירור שנערך ביום
29.4.87 בשטח האש, ובו ”נתגלו עשרות תושבים מהכפר שעסקו בקציר חיטה בתחום שטח
ה אש”, וכן ”עשרות עדדים”. בדיווח נאמר כי ”כל רועה או תושב שנראה בתחום שטח האש
הזהר שעליו להיכנס רק עם אישור מתאים מהminaל האזרחי, כמו כן נלקחו מס’ תעודהות
זהות...”. עוד נכתב בדיווח כדלהלן:

”להזכירך, שבקבות פנייתו של ח'כ דראושה בעניין שטח האש 924
הגיעו הגורמים לסייע לפיו יינתנו חדשניים לא רצופים לתושבי יטא,
חדש עבור זרעה וחודש עבור קציר.

בסיום זה אנשי יטא לא עומדים, שהרי בעונת הזרעה לא הוקצב
חודש, והזרעה נעשתה ללא תיאום, ובעונת הקציר כבר מתחילה
התושבים לשוב לא סיוכם עם המנהלי' בחברון.
כל הנושאים ייסגרו בשיחה שתהיה עם מוכתרי יטא שבה יובהרו הנקי
הבאות:

1. איסור מוחלט של רעה בשטח אש ללא היתרים.
2. איסור המgorim בשטח בכל מקרה.
3. נושא הקציר יוגבל לחודש אחד עם ציון תאריך שלאחריו לא
יסתובבו תושבי יטא בתחום שטח אש 924.”

mesh/35 צילומי דיווחים על תיאום חודשי כניסה לשטח האש בהתאם למתווה חורי, ועל הפרות
מתווה זו, מצורפים ומסומנים mesh/35.

העתירות שהוגשו בשנת 1997

בשנת 1997 הוגשו שלוש עתירות לבית המשפט הנכבד, שעסקו בצווי פינוי שהוצעו לפולשים לשטח האש (בג"ץ 6754/97, בג"ץ 6798/97 ובסמך 2356/97; להלן: שלוש העתירות). בעתירות אלה טענו העותרים - 17 במספר - כי הם "נמצאים שנים על שנים באדמות יטאי", וכי "הם תושבים קבועים במקום שנים על שנים, עוד טרם כונסתו של המשיב לאזרו". נדגיש, כי אף שהדבר לא נזכר בעתירות הנוכחות, חלק מהעתירות בעתירתנו עתרו לבית המשפט הנכבד עוד במסגרת שלוש העתירות, בשנת 1997.

ביום 18.5.99 הוגשה תגובה מטעם המדינה שלוש העתירות. בתגובה הוסבר, כי עוד בשנת 1991 נערך סיור בתחום שטח האש ביחד עם המוכתרים של כפרי הסביבה, וכי גבולות שטח האש סומנו באופן פיזי. באשר למגווןם של העותרים בשטח האש, נכתב בתגובה כדלהלן:

"13. בשטח קיימות מספר מעורות אשר בהן מתגוררים באופן חלקי אנשים שהשתמשו בשטח למראעה ובחלקים מסוימים מהם לעיבודים חקלאיים. על מעורות אלו נמנוט, בין היתר, חירבת גיבנה, חירבת מרכז, חירבת אל פחית, חירבת אל תנן, חירבת צפי וסירות איברהים.

14. בעבר אנשים אלו לא התגוררו כלל בשטח בחודשי החורף, זולת הגעה מעת לעת לצורכי מרעה עם עדויותם. כמו כן, במהלך החודשים נובמבר-דצמבר נהגו הללו להגיע לשטח לשם זריעת אוטם שתיחסים מעובדים שבו. הם נהגו בעיקר להגיע לשטח ולשהות בו מחדש פברואר, ונמצאו בשטח עד תחילת הקיץ, חודשים מאויוני."

בהמשך התגובה הוסבר עניינו של "הסכם חורי", שאפשר לאנשים להיכנס לשטח האש בחודשים נובמבר-דצמבר לצורך זריעה, ובמהלך חודש אחד באביב לצורך קצר. צוין גם כי "במשך כל השנים קיימה יחידת הפיקוח של המינהל האזרחי עשוות אכיפה לגבי אנשים שהו בשטח הסגור ללא היתר". באשר לזכויותיהם של העותרים, נכתב בתגובה כדלהלן:

"למרות לציין, כי העותרים לא טרחו לצרף ראייה כלשהי בכתב לטענותיהם בדבר שהותם דרך קבע בשטח במשך שנים, זולת תצהיריהם שהגישו לתמיכה בעתירותם. העותרים לא הציגו כל מסמך המעיד על זכויותיהם בקרקע, או מסמך המעיד על כך ששילמו מיסים לגבי השטח, אין הם טוענים לשטח מוגדר כלשהו בו יש להם זכויות כלשהן, וכן אין כל תשתיית עובדתית עצמאית המוכיחה את טענתם בדבר היוטם תושבי קבוע בשטח".

בתגובה גם הוסבירה ההבחנה שבין תושבות קבוע לבני תושבות זמנית וארעית משך מספר חודשים בשנה, והוצגה בפני בית המשפט הנכבד בדיקה שנערכה ביחס לאותם עותרים,

שגילתה שהם מתגוררים באופן קבוע ביישוב יאטה. על כן, נטען כי "בנסיבות אלה אין לראות את העותרים כתושבי מעורות, אלא רק כדי שהשתמשו בהן לצרכיהם החקלאיים - עיבוד וmorua". בהמשך נכתב בתגובה כדלהלן:

"24. כמו כן, המשיב, בהיותו מודע לשימוש שעושים העותרים במשך שנים חלקים מן השטח הסגור לשם עיבודים חקלאיים שונים, מוכן להתריר לעותרים להיכנס לשטח בתוקופות שבן לא מתקיימים אימוניס, היינו בעיקר בימים ששי ושבת או חגיג, לשם ביצוע פעולות זרעה, חריש, מרעה וכו', זאת בתיאום מוקדם ובאישור רשות הצבא. המذובר בסך הכל בכ-120 ימים בשנה.

25. עוד יצוין, כי במידה ווותר כלשהו יטען, כי כtocאה מן הצו נשלה ממנו יכולת שימושית לעבד כדי אדמה או לרעות בתחום השטח הסגור - הרוי ששמורות לו כלל האפשרויות הקבועות בדיון ובתיקת הבטחון, לרבות הגשת בקשות להיתרי כניסה לשטח הטעור, יצירת תאום מיוחד עם כוחות הבטחון המתאמנים, וכן העלאת טענה בענייןCSI נזק שנגרם לו בשל היעדר יכולתן רשות האוור להיענות לפניותיו לכnicah לשטח האש."

36. צילום תגوبת המדינה לשלווש העתיירות מצורפת ומוסמנת מש/36.

66. ביום 5.8.99 התקיימים דיון בבית המשפט הנכבד בעניין שלוש העתיירות, ובסיומו ניתן פסק דין כדלהלן:

"נרשמה הצהרתו של מר בלאס בסעיפים 24 ו-25 לTAGOBET המדינה. לאור האמור בהם מושכת גבי בריר את העתיירות. אין מניעה שבعلي הדין ימשיכו להידבר ביניהם. העתיירות נמחקota."

37. צילום פסק הדיון לשלווש העתיירות מצורף ומוסמן מש/37.

67. הנה כי כן, עוד בשנת 1999 מחק בית המשפט הנכבד את שלוש העתיירות, שהסעד שהתבקש בהן היה זהה למעשה לסייע המתבקש בעתיירות דן. העתיירות נמחקו תוך שבית המשפט הנכבד הזכיר את הצהרת המשיבים שצוטטה לעיל, לפיה העותרים יכולים להיכנס לשטח האש בימים שלא מותקיים בהם אימוניס (שישי, שבת וחגיג), וכן יכולים לתאם כניסה לשטחי האש בזומנים אחרים. מובן, שככן אימץ בית המשפט הנכבד את עדות המדינה כי העותרים דן אינם תושבים קבועים בשטח האש, וכי יש בידי המדינה להתנוות את כניסה לשטח האש בקבالت היתר מראש במועדים שיתואמו להם.

68. **בעקבות מתייקת העתיקות, פינתי ייחידת הפיקוח של המינהל האזרחי בchodשים אוקטובר-נובמבר 1999 פולשים רבים משטח האש. לאחר מכן, ביום 14.12.99, התקיימו סיור בשטח האש, וממצאיו היו כי שטח האש ריק מ禮ם.**

מש/38 צילום דיווח על הסיור שהתקיים ביום 14.12.99 מצורף ומסומן מש/38.

העתירות שהוגשו בשנת 2000

69. בראשית שנת 2000 הוגשו לבית המשפט הנכבד שתי עתירות שעטקו בצו סגירת שטח האש ובצווים לפינוי פלישה משטח האש שהוצאו במועדים שונים בשנת 2000 (בג"ץ 1199/00 ובג"ץ 517/00 ; להלן : **העתירות הקודומות**). חלק מהעותרים בעתירות הקודמות טענו שהם מתגוררים בשטח האש באופן קבוע ; חלקם טענו שהם מתגוררים בו רק בחלק מהשנה, במגורים עונתיים ; חלק מהעותרים טענו שהם עושים בשטח האש שימוש שאינו כולל מגורים.

70. ביום 15.2.00 הוגשה תגבורת המדינה לעתירות הקודומות. בתגובה הובהר כי שטח האש משמש באופן שוטף לאימוניים, וכי יש לו חשיבות רבה. עוד נכתב כדלהלן :

"בשטח האש קיימות מספר מערכות אשר בהן שבו באופן חלקי אנשים המשמשים בשטח למראיה ובחלקים מסוימים מהם לעיבודים חקלאיים. אנשים אלו אינם שוהים בשטח בחודשים רבים בשנה, זולת הגעה מעת לזמן מראה עם עדיריהם ובמהלך החודשים נובמבר-דצמבר לשם זריעת אוטם שטחים מעובדים שבו. מגורים בשטח מתקיים על ידם, ככל, מחדש פברואר, ועד תחילת הקיץ, חוזרים Mai-Yuni.

בשל הביעיות שנותרה עם כניסהם של אנשים לשטח האש בתקופה בה התאמן בו חיל האוויר... הגיע צה"ל עוד לפני שנים להסכם עימים, בו נטל חלק בא-כוחם דאו, ע"ד חורי, שיפור להם להיכנס לשטח לצרכי זרעה בחודשים נובמבר-דצמבר, ולהיכנס שוב למשך חודש באביב לשם קצר.

הסכם זה יושם במשך מספר שנים..."

13. זאת ועוד ; ראש עיריית יטא שכיהן עבר להקמתה של הרשות הפלסטינית, היה נוהג לפנות אל מושל נפת חברון על-מנת לתאם את כניסה של תושבי הכפר לשטח הסגור לצרכים חקלאיים ולמרעה... עובדה זו מעידה על כך שעוד בעבר לא הוטל ספק בכך שאין תושבי קבוע בתחום שטח האש.

יתר על כן, אף לאחר פינויים של העותרים פנה ראש עיריית יטא הנטchi, אשר מונה לתפקיד על-ידי הרשות הפלסטינית, למנהל התאום והקשרו לחברון בבקשת להתרן את כניסה של העותרים לשטח האש לצורך עיבוד הקרקעות ולמרעה, מבלי שהעליה כל טענה

בדבר-היותם **תושבי קבע בשיטה או דרישת להתיר את חזרתם למקום מגוריים הקבוע.**"

בالمישך התגובה הובחר, כי העותרים לא הציגו הוכחות מספקות לאיktם והקניינית לקרכע שבתחום שטח האש, וכי קיימות אינדיקציות רבות נוספות לכך שלא הייתה התישבות קבועה בתחום שטח האש עבר להכרזתו.

mesh/39 צילום תגوبת המדינה לעתירות הקודמות, מיום 15.2.00, מצורפת ומסומנת mesh/39.

.71 ביום 29.3.00 ערך דיון בפני בית המשפט הנכבד בעתירות הקודמות. בדיון זה נדונה, בין היתר, אפשרות שהייתה של העותרים בשטח האש עד להחלטת בית המשפט הנכבד באותו עתירות. בעקבות דיון זה, החליט בית המשפט הנכבד כי ישמר הסטטוס-קוו שהיה קיים ערבית הוצאה צוווי הפינוי לעותרים בעתירות הקודמות - היינו, המצב שהיה בשטח בחודש אוקטובר 1999. באותה החלטה נקבע כדלהלן (להלן: **צו הביניים בעתירות הקודמות**):

"עד להחלטה אחרת בעניין ישמר הסטטוס קוו כפי שהיה קיים ערבית הוצאה צווים. לעותרים (בעתירה 1199/00) - עד כמה שם שוהים מחוץ לשטח - יתאפשר לחזור אליו לצרכי מרעה ומגורים לצרכי מרעה, כפי שהדבר נעשה בעבר. כן יתאפשר הדבר לעותרים 1-4 בעתירה 517/00".

mesh/40 צילום ההחלטה בעתירות הקודמות מיום 29.3.00 מצורפת ומסומנת mesh/40.

.72 ביום 9.6.02 הוגשה הودעה משלימה מטעם המדינה בעתירות הקודמות. בהודעה המשלימה נאמר כי "על פי המידע שבידי המנהל האזרחי עולה, כי שטח האש נשוא העתירות לא Shimsh - עובר להגשת העתירות ולהוצאה צו הביניים ביום 29.3.00 - למגורים קבוע, ולפייכן העותרים אינם תושבי קבע בו וניתן לפנותם מכוח צו הסגירה שהוצאה לשטח". עם זאת, שר הביטחון דאז החליט שלא לפעול לפניו העותרים אשר טענו למגורים בחלקו הצפוני-מערבי של שטח האש, בחירבות צירת עוזד אבראים, טובא, צורורה ומופקרא. בתגובה המקדמית נכתב כדלהלן:

"28. לאור האמור לעיל, המשיב בדעה כי יש בידיו תשתיות עובדיות לכך שטח האש נשוא העתירה לא שימוש למגורים קבוע, אלא למגורים עונתיים בלבד, כאשר המשתמשים הינם בעלי בתים של קבוע ביטה ובנותיה. ההוכחות שנאספו מן הספרות המקצועית (ספרו של חבקוק), מן התקנות בנוסא, מפעולות האכיפה שבוצעה בשטח, וכן ההסדרים בדבר שימוש זמני עליהם הוסכם בעבר, ובמיוחד ההוכחות לגבי עשרות עותרים שענין נבדק, מגבשות תשתיות עובדיות מספקת לעניין זה.

29. בנסיבות אלו, מטעים העותרים, למעט העותרים שבעניינם חזולט אחרת, מכינה אל שטח האש ומשהיה בו שלא בהיתר ...
30. לאחר השימוש שנעשה בשטח עבור לՏԵՐՊԻՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, מוכן המשיב לאפשר לעותרים כניסה אליו לצורך עיבוד חקלאי ומרעה בתוקופות בהן אין מתקיים אימונים בשטח האש (כלומר: סופי שבוע וחג' ישראל). בנוסף, מוכן המשיב להעמיד לרשות העותרים שתי תקופות בנות חדש כל אחת - כפי שנקבע בעבר בהסכם עם בא-כוחים, עורך-דין ח'ורי - לצורך עיבוד חקלאי ומרעה. כמו כן, יהיו זכאים בעלי הקרקעות שנפגעו כתוצאה מסגירת השטח ומהאימונים בו לשולם פיזיים בגין נזקיהם".

mesh/41 צילום הודעה מיום 9.6.02, בעתיות הקודמות, מצורפת ומסומנת mesh/41.

73. העתירות הקודמות הוגשו ממשך למעלה מעורר. במהלך הדינום מונה מגשר, אך מלאכתו לא צלחה בידו ולא גובש הסכם המקובל על שני הצדדים. בסופו של דבר, הודיע המשיב בהודעה מעדכנת מיום 20.7.12 כי שר הביטחון החליט שההיות של העותרים תתאפשר בחלוקת הצפון-מערבי של שטח האש 918, אך לא בחלוקת האחרים של שטח האש. בעקבות החלטה זו, נמחקו העתירות בפסק דין מיום 7.8.12.

mesh/42 צילום הודעה שהוגשה ביום 20.7.12, בעתיות הקודמות, מצורפת ומסומנת mesh/42.

mesh/43 צילום פסק הדין בעתיות הקודמות מצורף ומסומן mesh/43.

74. בסמוך לאחר מחייקתו של העתירות הקודמות, הוגש העתירות דן.

הליכים משפטיים נוספים

75. בשולי הדברים נעיר כי בשנת 2005 הוגשה עתירה לבית המשפט הנכבד - בג"ץ 805/05 - על ידי 16 עותרים, שענינה ב-18 מבנים בלתי חוקיים שנבנו בשטח אש 918 ללא היתר, ושהוצאו נגדם צוים סופיים להפסקת עבודה ולהריסה. עתירה זו קבוועה לדין מוקדיי בפני כב' השופט פוגלמן בראשית חודש ספטמבר 2013.

76. בנוסף, הוגשה בראשית שנת 2012 עתירה נוספת לבית המשפט הנכבד (בג"ץ 5901/12), שענינה ב-19 מבנים בלתי חוקיים שנבנו ללא היתר בשטח האש, וביניהם גם בית ספר. עתירה זו קבוועה לדין ביום 27.3.14.

דוחיות העתירות על הסף מחמת שיתוי

77. כפי שהובחר לעיל, שטח האש הוכרז עוד בשנת 1980. לפני ההכרזה נערכה בדיקה מקיפה, שהעלתה שאין מגורי קבוע בתחוםי שטח האש. לאחר ההכרזה, פעל המינהל האזרחי באופן תכוף וומתמשך לידעו תושבי האזור על גבולות שטח האש ועל המוגבלות הchlות על השהייה בו, לסייע גבולות שטח האש ולביצעו פעולות אכיפה דוגמת פינוי פולשים, הריסת בתים, החרמת עדירם וכליים חקלאים, סתיימת מערות ועוד. **בכל התקופת שמשנת 1980 ועד לשנת 1997, לא פנה איש לבית המשפט הנכבד ולא הגיש עתירה בעניין שטח האש.**
78. השתנות זו של העותרים גרמה לנזק ראייתי משמעותי ביוטר למدينة. עבודה מאומצת של אנשי המינהל האזרחי והפרקטיות הצבאית אמנים הובילה למציאות מסמכים רבים, שחילקו פורטו לעיל; אולם מסמכים רבים לא נמצאו בשל חלוף הזמן. מובן מאליו שאילו היו העותרים פונים בזמןאמת, בסמוך לשנת 1980, ניתן היה לאתר מסמכים נוספים ולבירר ביתר דיוק את טענותיהם העובדיות.
79. אין כל ספק שגם היו העותרים מתגוררים באופן קבוע בשטח האש, הם היו יודעים על ההכרזה בסמוך למועד שבו היא התרחשה. גם לאדם המתגורר במערה מגיעים הדיט מהאירועים המתארים מוחז לפתיחה. אין להעלות על הדעת שהעתורים התגוררו באופן קבוע במקומותיהם ולא שמעו שטח האש הוכרז, לא רואו את פעולות האכיפה שבוצעו בו, לא שמו לב לאימוני חיל האויר שהתבצעו בסמוך למקום מגורייהם ולא היו מודעים להגבלות המוטלות על השימוש בשטח האש. אם התגוררו העותרים בשטח האש בסמוך לשנת 1980, ודאי ידעו על הכרזת שטח האש, והשתתפותם בת שני העותרים מהוות עילה לדוחיות עתירותיהם על הסף.
80. העיר שפענת השינוי נטען באשר לעותרים כולם, שלא פנו לבית המשפט הנכבד בין השנים 1980 ל-1997; אולם מובן מאליו שטענה זו נcona במיויחד כלפי העותרים שלא היו שותפים לעתירות הקודומות. נזכיר שוב כי בדיקה שנערכה במינהל האזרחי העלתה ש-192 מהעתורים לא היו צד לעתירות הקודומות.
81. המשיב סבור אפוא כי דין העתירות להידחות על הסף מחמת השינוי הכבד שדבק בהן ובעתירות הקודומות.

דוחיות העתירות על הסף בגין היעדר נקיון כפויים - אי גילוי עובדות רלוונטיות

82. התשתיית שעליה נסמכות טענותיהם של העותרים היא הטענה שהם תושבים קבועים בחירבות בשטח האש, ומתגוררים בהן במהלך כל ימות השנה. והנה, **בדיקה מדגמית**

שערכו המשיבים מלמדות, שבייחס לרובים מהעותרים קיים מידע פזיטיבי השולל את טענותם כיilo הם מתגוררים באופן קבוע בתחום שטח האש. חלק מהעותרים יש בתים קבועים בכפר יאטה, חלקם היו צדדים שלוש העתירות שנמתקו על ידם לאור העורות בית המשפט הנכבד, וחלקים הצביעו במסגרת הקודמות שלהם אינם תושבים קבועים בשטח האש.

.83. במסגרת בג"ץ 13/1039 הובאו בגין העתירה (בסעיף 5) שיש עותרים כדוגמתם של העותרים של העותרים כולם. נבחר אפוא שלושה עותרים מתוך אותם שיש עותרים, ונפרט את העובדות שאוthon לא גילו עותרים אלו.

.84. העותר 30 בג"ץ 13/1039 (העותר 139): תצהירו של עותר זה מובה בגין העתירה בארכיות, והוא טוען כי הוא מתגורר בחירות גינבא באופן קבוע. **עותר זה היה צד לבג"ץ 6754/97 ולבג"ץ 2356/98, שבכפוף לעיל נמחקו על ידי מגישיהם לאור המלצות בית המשפט הנכבד.** בנוסף, מובן מאליו שאין להלום פתיחה מחדש של טעונתו של אדם שהיה צד לעתירה קודמת, שנמתקה על ידו לאחר שמיעת העורות בית המשפט הנכבד; וכן אי-שאין מקום לפנות לבית המשפט הנכבד מבלי להזכיר כלל אותה עתירה קודמת.

.85. העותר 26 בג"ץ 13/1039 (העותר 135): גם עותר זה היה צד לבג"ץ 2356/98, ואף הוא אינו מציין זאת בעתירתו. בנוסף, **יש בידי המינהל האזרחי צילומים של העותר ניצב ליד ביתו שבכפר יאטה.** משמע, העותר מתגורר בכפר יאטה, ואני מתגורר אפוא מגוררי קבוע בתחום שטח האש.

.86. העותר מס' 71 בג"ץ 13/1039 (העותר 180): עותר זה הינו בנו של העותר 39 בג"ץ 1199/00. **יש בידי המינהל האזרחי צילום ביתו של העותר בכפר יאטה - משמע,** העותר אינו מתגורר מגוררי קבוע בתחום שטח האש, אלא בכפר יאטה.

.87. התייחסנו לשולשה עותרים מbg"ץ 13/1039 כדוגמת בלבד. נביא כדוגמה נוספת את העותרת 10 בג"ץ 413/13. עותרת זו טענה במסגרת בג"ץ 1199/00 כי היא שוהה בשטח האש לצורכי מרעה וחקלאות בלבד, ויש בידי המינהל האזרחי צילום של ביתה שביאטה. בעתרתה דהיום לא ציינה העותרת דבר באשר לביתה שביאטה, והיא אף טוענת - בטענה להצהורה בעתרות הקודמות - למגוררי קבוע בשטח האש.

.88. כאמור, אלה הן דוגמאות בלבד. מפאת קוצר זמן וחוסר בנסיבות לא נערכה בדיקה פזיטיבית לגבי כל 252 העותרים בעתרות דן, אלא של כ-80 עותרים בלבד. מתוכם, נמצא כי כ-10 מהעותרים מסרו בעבר להםAINS תושבים קבועים בשטח האש, לכ-25 מהעותרים יש בתים קבועים בעיריה יאטה, כ-30 עותרים נוספים הם בני משפחה מדרגה ראשונה של עותרים שבתייהם מצויים בכפר יאטה, וישנם כ-10 עותרים שמספרם تعدות

הזהות שליהם שגויים. בנוספ', מקום מגוריהם הרשות של כל העוטרים הוא בכפר יאטה. נתונים אלה מלמדים באופן חד-משמעות שחלק גדול מהעתורים לא פירטו בעתיות את מלאה העבודות הנוגעות אליהם, ולפחות לבביהם דין העתירה להיחות על הסף.

89. נעיר כי בדיקה שנערכה במינהל האזרחי העלתה כי 192 מתוך העוטרים בעתיות שלנו לא נמנים בין העוטרים בעתיות הקודמות.

90. ויובהר; העוטרים מנסים לשווות לעתירותיהם דמות של עתירות שעילתן משפטית בלבד. לאמיתו של דבר, השאלה העיקרית העולה בעתיות היא שאלת עובדיות: האם עבר הכרזות שטח האש - כלומר, לפני שנת 1980 - התגוררו העוטרים באופן קבוע בתחום שטח האש, או שמא נכנסו לשטח האש למספר חדשים במהלך השנה, לצורכי מרעה וחקלאות, אם בכלל. כאשר חלק ניכר מהעתורים לא פירטו את מלאה העבודות הנוגעות אליהם, לא הזכירו שהיו צד לעתירות זהות שנמתקו לאור העורות בית המשפט הנכבד, חזרו בהם מטענות שכענו בעתיות הקודמות, ולא ציינו שיש להם בית נסוף בכפר יאטה - מעורר העניין צל כבד, לטעםם של המשיבים, על נכונות טענותיהם העובדיות של העוטרים.

91. ונוסף ונעיר לעניין זה, כי על פי הנתונים שבידי המינהל האזרחי, כ-60% מאדמות שטח האש הם אדמות טкар, כ-18% הם אדמות מדינה וכ-23% מאדמות אלה הם אדמות פרטיות. העוטרים לא צירפו לעתירותיהם כל מסמך המעיד על זכויותיהם באדמות אלה.

92. בנסיבות אלה, סבורים המשיבים כי דין העתירות להיחות על הסף גם מחמת היעדר נקיון כפויים, בשל אי-גילוי עובדות מהותיות בכתב העתירות.

דוחיות העתירות על הסף בגין היעדר נקיון כפויים - הפרת צו בגיןים

93. כפי שהובחר לעיל, במסגרת העתירות הקודמות (ש מרבית העוטרים היו צד להן) ניתן צו בגיןים שבסתופו של דבר נותר על כנו משך כעשור. צו בגיןים זה הורה על שימור הסטטוס-קו בשטח - כלומר, לעוטרים יתאפשר לשחות בשטח האש באותו אופן שבו הם טענו שהם שוחים בו; ומנגד לא יתגוררו בשטח האש אנשים נוספים והמצב הקיים בשטח האש לא ישונה.

94. והנה, בשנים שלאחר הוצאת צו הבניינים, הפכו אותו העוטרים פעמים רבות. העוטרים בנו מבני קבועים ללא יותר - חלקים בורות מים ובני Shirوتim, וחולקים בתים, בתים ספר, מסגד ובני קבוע נוספים. המדינה עדכנה על תופעה זו, של הפרת צו בגיןים באופן רחב-היקף, בהודעה במסגרת העתירות הקודמות מיום 19.7.12. בנוספ', נכנסו לשטח אנשים רבים שלא היו צד לעתירות הקודמות, והם אף שהו בשטח האש והחלו להתגורר בו.

הנה לדוגמא, 8 מהעתרים בעתיקות דן הם צד לבג"ץ 805/05 שהזוכר לעיל, שענינו.

בנייה בלתי-חוקית בתחום שטח האש.

במסגרת צווי הבניים שהוצאו בעתיקות הקודמות, ניכלו זאת אףוא לקבעת "עובדות בשטח" באמצעות בניה בלתי חוקית.

השווות תצלומי אוויר מהשנים הרלוונטיות מלמדת שעד לשנת 2000, לא הייתה בניית קבוע בתחום אש (למעט שרידי מבנים ארכיאולוגיים בודדים). מאז שנת 2000 החלה כאמור תופעה רחבה היקף של בניית מבני קבוע ללא היתר, תוך הפרה של דיני התכנון ותוך הפרה של צו הבניים. הפרה רחבה היקף זו הביאה למצב הנוכחי, שבו קיימים בתחום האש מבנים רבים, ואנשים רבים התווספו לעותרים בעתיקות הקודמות.

הפרה הבוטה של צו הבניים על ידי העותרים מובילה למצב אבsofarדי, שבו העותרים מבקשים בידם האחת לטעון כי הם תושבי קבוע בתחום האש מאות שנים, ואילו בידם השנייה הם טוענים שרק מבנים אלו (שנבנו בעשר השנים האחרונות) מאפשרים להם את מגורי הקבוע כאמור. ניטול לדוגמה את שני בתים הספר היסודיים המרכיבים לטענת העותרים את מערכת החינוך באזור שטח האש - האחד בחירבת פח'ית, שהוקם בשנת 2009, והשני בחירבת ג'ינבא, שהוקם בשנת 2010. למוטר לציין שבתי ספר אלו נבנו ללא היתר, והם פועלים במסבינים בלתי-חוקיים. כיצד יכולים העותרים לטעון שבתי ספר אלו הם נדבך משמעותי וחינוי במרקם החיים הייחודי של שטח האש, שעה שעדי לשנת 2009 הם לא היו קיימים כלל? אם בני הספר הם קריטיים לחiams בתחום שטח האש, הדבר הלווא מוכיח שעדי לשנת 2009 היו העותרים קשורים בכל נימי חיים לכפרי מוצאים - ליאטה! וכייז ניתן להלום את הטענות בדבר שמירת אורח חיים המסורתי הייחודי של העותרים, שעה שהם פועלים לבניית מבני קבוע, להקמת תשתיות شامل ומים ולכינון בתים ספר ומרפאות?!

המשיבים סבורים כי אף הפרת צווי הבניים שהוצאו במסגרת העתיקות הקודמות היא עילה לדחיית העתיקות על הסף. לא נרحب עוד בנושא זה, שכן כפי שהסביר בתגובה המקדמית שהוגשה מטעם המשיבים, הסעיף הנוגע למבנים הבלתי-חוקיים שבתחום שטח האש אינו קשור כלל וכלל לעניינה של העטירה, וזאת להידחות על הסף. צווי הבניים שהוצאו בהליכים אלו - הן בעתיקות הקודמות, הן בעתיקות דן - אינן חלות על הרישת מבנים בתחום אש, וכך שהוחרה בתגובה המקדמית - בכוונת המינהל האזרחי למש את צווי ההרישה שהוצאו למבנים אלו בהתאם לסדרי העדיפויות.

נחיות שטח האש לצה"ל

כאן המקום להתייחס לטענה העולה בעתיקות, Caino שטח האש אינו באמות נוחן לאימוני צה"ל.

100. טענה זו אינה נכונה כלל וכלל, והעלתה אף נגעה בהיעדר נקיון כפויים. פועלותיהם

הבלתי-חוקיות של העותרים - שעוד ידובר בהן להלן - ובכללן הרחבת היקפי הפלישה לשטח האש והבנייה הבלתי חוקית בו, תוך הפרת צו הבניינים שהוצא בעתרויות הקודמות ובניגוד לדין - היא שהטילה מוגבלות ממשמעות על האימוניות בשטח האש, באופן שאף הביא לberapa הצער לצמצום. עד לשנת 2000 ניתן היה להשתמש בשטח האש לעירication אימוניות באש חיה, אולם מכיוון שכיוום קיימת נוכחות קבועה של אנשים בשטח, ועל מנת להימנע מסיכון השוהים במקום, נאץ צה"ל לאסור על קיום אימוניות באש חיה בשטח האש. העותרים מבקשים להיבנות מההפרות שהפכו את צו הבניינים, ומכך שדווקא המש��בִּים שמרו עליו ולא פינו אותו במהלך כל התקופה הזאת, וモבן שדין ניסיון זה להיכשל.

101. לאמיתו של דבר, כפי שיפורט מייד, שטח אש 918 הוא חוני לאימוני צה"ל.

102. באופן כללי, שטחי האימוניות נועדו לבניין הכוח הצבאי, קרי - להדרכת הלוחמים ולהכשרתם, לשמירה על הכספיות המבצעית ולבחינת אמצעי הלחימה. לצורך פועלות אלה, נדרשים לצה"ל שטחים נרחבים, ועם פיתוחם של אמצעי לחימה מתקדמים, בעלי טווח ררי גדול יותר, עולה הצורך בשטחים בהיקפים גדולים בעבר. מטבע הדברים, שטח הוא משאב במחסור, וקשה אפוא לאתר שטחים לצורכי אימוניות. אף על פי כן, האימונים הביטחוניים למרחב מחייבים שימוש באזוריים נרחבים לצורך אימון יחידות הצבא, ובתחומי מדינת ישראל - כדוגמת - שטחי האש משתרעים על שלוש מהשטחים הפתוחים, ומרביתם מצויים בנגב.

103. מרכיב המטיל מוגבלות על אימוני צה"ל הינו הפלישות לשטחי אש בישראל ובאיו"ש. קיימות תופעה רחבה היקף של פלישת גורמים בלתי מורשים לשטחי האש, לרוב לצורך גניבת מתקמות, בנייה בלתי חוקית, גידולים קלאיים ורעית עדרים. כפי שעולה מעתירה זו, תופעות אלה מתרכשות באופן רחב היקף גם בשטח האש 918.

104. **עמדת מערכת הביטחון היא, שקיים צורך צבאי חוני בשימור שטח אש 918 לאימוניות צבאיים.** עד לשנת 1993, שטח האש שימש בעיקר לאיומונים של חיל האוויר. החל משנת 1993 ועד להוצאת צו הבניינים בשנת 2000, נרכזו בשטח אימוני חיר' אינטנסיביים של חטיבת הנח"ל, ובכלל זה טירונות, אימון מתקדם ואימוניות נרחבים (עד רמת האוגדה) שכלו הפעלת כוחות חיר'ר, שריון, הנדסה וחיל אויר. אף בסיס האימוניות החטיבתי (בא"ח) של חטיבת הנח"ל, הוקם בשנת 1993 בתל ערד, בשל קרבת המוקם לשטחי האש 918 ו-522. הבא"ח, המשמש כבסיס הטירונים של חטיבת הנח"ל, הלק והתורחב עם השניים, והפך לאחד מבסיסי האימוניות המרכזיות בצה"ל. הבא"ח מהווה כיום מרכז האימוניות של חטיבת הנח"ל ויחידות מבצעיות רבות אחריות הפעולות באיו"ש. האימוניות שקיימים באית נח"ל בשטחי האש הם אימוניות שנועדו להקנות ללוחמים מiomנוות

משמעותו, שיימשו אותם בנסיבות המבצעיות שיוטלו עליהם במהלך שירותם בסדיר ובמלחאים, הן באיו"ש, הן בגזרות אחרות. עיר כבר כת, בהקשר זה, כי מרבית לוחמי צה"ל מבצעים במהלך השירות הצבאי פעילות מבצעית באיו"ש, וכי גורה זו הינה גירה מרכזית בפעולות הביטחון השוטף של הצבא.

כאמור, עם הוצאת צו הבניינים בשנת 2000 במסגרת העתירות הקודמות, נאלץ צה"ל להפסיק את האימונים באש חיה בשטח האש. החלטה זו התקבלה עקב שהייתם אנשים בשטח ובעגל הסיכון הבטיחותי שעלול להישקף להם כתוכאה מאימונים באש חיה. מובן שאין בהחלטה זו כדי להמעיט בחשיבות שטח האש לאימונים השוטפים של צה"ל. בתקופה שמאז שנת 2000 המשיכו כוחות חי"ר של צה"ל בפיתוח אימונים יבשים (ללא ירי) בתחום שטח האש.

עיר כי בין השנים 2006-2000 נרשמה ירידת בהיקף האימונים של צה"ל בשטחי האש בכלל, ובשטח אש 918 בפרט, וזאת בשל המצב הביטחוני באיו"ש, אשר הביא להגברת היקף הפעולות המבצעיות של הכוחות הsteady על חשבון אימונים. לאחר שנת 2006, חזר צה"ל להרחב את היקף האימונים של כלל היחידות, ובכללם אלו המתקימים בשטח אש 918.

כיום, מבצעים בשטח האש באופן שוטף אימונים ללא ירי - בעיקר נסיעת כלי רכב משוריינים (גמ"שים וטנקים), אימוני הסתoot, אימוני שדאות, אימונים שנועדו להפעלת מסגרות צבאיות מרמת החוליה ועד לרמת הפלוגה ועוד. שטח האש גם משמש את החטיבה המורחבת יהודה, האחראית על הגורה שבה ממוקם שטח האש, לעירication תרגילים ואימונים.

קרבתו של שטח האש לבא"ח נח"ל תורמת תרומה משמעותית לעילות ההכשרה שעלייה אמון הבא"ח. קרבת שטח האש לבסיס האימונים מאפשרת חסכוון בשאב היקר ביותר בתחום האימונים בצה"ל - משאב הזמן. קרבה זו מאפשרת גם חסכוון משמעותי בכיסף, בשים לב לעליות הגבות הרכוכות בהובלת מאות לוחמים, ציוד וכלי רכב לאימונים בשטח אש מרוחק. לכך מתווספים גם היבטים של אבטחת הכוח והצדוק בשטח המרוחק. ככל שגדל המרחק בין בסיס האימונים לשטח האש, כך נפגע זמן האימונים של החיללים וכתוכאה מכך נפגעת כשירותם. הדבר נכון במיוחד בנוגע לאימוני טירונים, הנתפסים בצה"ל כאימונים בחשיבות גבוהה ביותר, שככל נפגעה בהם נשקלת בכובד ראש ומחייבת אישור של דרגים בכירים ביותר. בשל כל האמור לעיל, הוחלט במהלך השנים האחרונות בצה"ל על העברת יתרונות סדריות, באופן מדורג, למחלות אימונים הממוקמים בקרבת שטחי אש.

109. הנה כי כן, ממשמות ביטולו של שטח האש הינה, שהחידות אשר מגינות להחשה בא"ח נח"ל ייאלצו להתאמן בשטחי אש מרוחקים מהבא"ח, דבר שיפגע באופן ממשותי ביעילות האימונים, יהא כרוך בעלוויות כספיות גנוחות ביותר וכן יגרום לאובדן זמן אימוניים יקר.

110. זאת ועוד; סמכותו של שטח אש 918 לשטחי אש נוספים מאפשרת להשתמש בשטח לצורך אימונים של יחידות גדולות (ברמת האוגדה והחטיבה), הכוללים מעבר על פני מספר שטחי אש. גורעתו של שטח האש מערך שטחי האש הסמוכים לו תפגע, מטבע הדברים, ביכולת לקיים אימונים מסווג זה.

111. **הגורם הממונם בצה"ל על תחום זה הבהיירו, כי האימונים בשטח אש 918 הינם נחוצים ביותר.** לדבריו אוטם גורמים, החלטה שלא לבצע אימונים באש חיה בשנים האחרונות בשטח האש, בשל האילוץ שייצרו העותרים, הקשתה באופן ממשי על אימוני צה"ל, ואין למוד ממנה כי שטח האש אינו נחוץ לאימונים. גם כו"ם, **צה"ל מיחס לעתירה זו חשיבות רבה ביותר, בשל החשיבות הרבה של שטח אש 918 לאימוניים.**

סיכום בניינם

112. בשל כל הסיבות דלעיל, סבוריים המשיבים כי דין העתירות להידחות על הסף. העתירות lokot בשינויו כבד ביותר, העותרים חסרי נקיון כפויים בשל הסתרת עובדות רבות הנוגעות אליהם, וכן lokot העתירות בהיעדר נקיון כפויים שכן הן מושתתות על מציאות שנוצרה בשטח בעקבות הפרת צווי הבניינים שהוזאו על ידי בית המשפט הנכבד במסגרת העתירות הקודומות. על כן, סבוריים המשיבים כי דין העתירות להידחות על הסף.

113. לעומת זאת, יתייחסו המשיבים להלן גם לטענותיהם המשפטיות של העותרים.

המסגרת הנורמטיבית

114. מאז תום מלחמת ששת הימים, נתון אזור יהודה ושומרון בתפיסה לוחמתית. על כן, המסגרת הנורמטיבית לפעולות כוחות צה"ל באזורה היא דיני התפיסה הלוחמתית. (ראו למשל: בג"ץ 1661/05 המועצת האזרית חוף עזה נ' ראש הממשלה שרון, פ"ד נט(2), 481, 511 (2005) ; בג"ץ 393/82 ג'מעית אסכאן נ' מפקד כוחות צה"ל באזורה ושומרון, פ"ד לז(4), 785, 793-792 (1983) ; בג"ץ 785/87 עפו נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, פ"ד מב(2), 1, 50 (1988) (להלן: עניין עפ) ; בג"ץ 2056/04 מועצת הכפר בית سورיק ואחריהם נ' ממשלה ישראל, פ"ד נח(5), 807, 826-827 (2004) ; בג"ץ 606/78 סליeman توفיק אויב ואח' נ' שר הבטחון, פ"ד לג(2), 116-117 (1979)).

115. בפסקת בית המשפט נקבע, כי בנוסף לכללי המשפט הבינלאומי, חלים באזור גם הדין הכספי שהיה בתוקף עבור לתפיסה האзор על-ידי כוחות צה"ל, תחיקת הביטחון הצבאית ועקרונות היסוד של המשפט המנהלי הישראלי (ראו למשל: בג"ץ 3103/06 שלמה ולירו נ' מדינת ישראל, תק-על 2345, 2357 (1) (2011) (להלן: עניין ולירו)). לאחרונה, בית המשפט הנכבד חזר על קביעות אלו במסגרת פסק הדין בג"ץ 7437/11 מהמד נצאר נ' המפקד הצבאי לאזור יהודה ושומרון [טרם פורסם], 10.02.13; להלן: עניין נצאר), פסקה 5:

"כידוע, באזור יהודה ושומרון חל משטר של "תפיסה לוחמתית". באזור זה מתקיים ממשל צבאי אשר בראשו עומד המפקד הצבאי. המפקד הצבאי יונק את סמכויותיו מכללי המשפט הבין-לאומי בדבר תפיסה לוחמתית ומן הדין המקומי החל באזור, הכולל הן את הדין ששרר באזור בתום התפיסה הצבאית (הדין הירדי) והן חקיקה חדשה שהוחקה על ידי המפקד הצבאי."

116. כפי שקבע בעבר בית המשפט הנכבד, במרכזה כללי המשפט הבינלאומי הנוגעים לתפיסה לוחמתית עומדות התקנות בדבר דיניה ומנהגיה של המלחמה ביבשה, הנสภาพות לאמנת האג הרביעית משנת 1907 (להלן: **תקנות האג**), המשקפות משפט בינלאומי מנהגי. כמו כן, דיני התפיסה הלוחמתית קבועים גם באמנת גינבה הרבעית בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה 1949 (להלן: **אמנת ג'נבה**). נוכח העמדה העקבית שלילה שבה והצהירה מדינת ישראל, לפיה ישראל נהגת על פי החקקים החומיניטריים של אמנת גינבה, מנע בית המשפט מהכריע בשאלת תחולתה של אמנה זו באյו"ש. לעניין זה ראו: Meir Shamgar, Legal Concepts & Problems of the Israeli Military Government - the Initial Stage, in MILITARY GOVERNMENT IN THE TERRITORIES ADMINISTERED BY ISRAEL 1967-1980, THE LEGAL ASPECTS 13 (Shamgar ed., 1982), p. 32-43 (בג"ץ 7957/04 **מוראהה נ' ראש ממשלת ישראל**, תק-על 3340, 3333, (3) 2005 (להלן: **عنيין מראאהה**); בג"ץ 1661/05 **אלון נ' בנסת ישראל** (פסק דין מיום 22.5.05); בג"ץ 3278/02 **המקד להגנת הפרט נ' מפקד כוחות צה"ל באזור הגדרה המערבית**, פ"ד נז(1) 403, 385 (2002); בג"ץ 5591/02 **יאסן נ' מפקד מחנה צבאי קציעות**, פ"ד נז(1) 412, 443 (2002); בג"ץ 10356/02 **תש נ' מפקד כוחות צה"ל בגדרה המערבית**, פ"ד נז(3) 455 (2004).

117. להלן נציג אפוא את הסמכויות הנთונות למפקד הצבאי מכוח דיני התפיסה הלוחמתית ולהפעלו בכל הנוגע לעניין מושא עתירה זו.

סמכותו של המפקד הצבאי להכריז על שטחים סגורים

- .118 סמכותו של מפקד הכוחות באזור להכריז על שטח כ"שטח סגור" מעוגנת הן בדין המקומי שהייה בתוקף באזור ערבי כניסה כוחות צה"ל, הן בتحقיקת הביטחון המהווה חלק מדיני התפיסה הלחומתית.

.119 הדין המקומי שהייה בתוקף באזור ערבי כניסה כוחות צה"ל כולל גם את תקנות ההגנה שהתקין המחוקק הבריטי והחילו על כל שטח המנדט. כפי שנקבע בפסק הדין בבג"ץ 97/79 אבו עוזאד נ' מפקד איו"ש, פ"ד"י לג(3) 309 (1979) (להלן: **ענין אבו עוזאד**), עם כיבוש הגדרה המערבית על ידי הלגיון הירדני בשנת 1948 נותרו התקנות על כן. לפי תקנה 43 לתקנות האג, המחייבת את המפקד הצבאי לכבד את הדין שהיה בתוקף בשטח התפוס ערבי תחילת התפיסה הלחומתית, אלא אם קיימת לכך מניעה מוחלטת, המשיכו התקנות לחול באזור גם לאחר כניסה כוחות צה"ל, והין בתוקף גם כיום.

.120. תקנה 125 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945 (להלן: **תקנות ההגנה**) קובעת כדלהלן:

"מפקד צבאי רשאי להכריז בצו על כל שטח או מקום, כי הם שטח סגור לצרכיהם של התקנות האלה. כל אדם הנכנס לתוך כל שטח או מקום, או יוצא מתוכם, במשך כל התקופה, שבה עומד בתקפו צו כזה ביחס לשטח או למקום החם, ללא תעודת היתר בכתב שהוצאה בידי המפקד הצבאי או מטעמו, יאשם בעבירה על התקנות האלה."

אך לאחרונה נקבע **בענין נצאר** כדלהלן:

.121 "תקנות ההגנה היו חלק מהדין שחל באזור יהודה ושומרון בטרם תפיסתו, ביום 7.6.1967, והן ממשיכות לחול בשטחי יהודה ושומרון מכוח המנשר בדבר סדרי שלטון ומשפט (יהודיה והשומרון) (מס' 2, התשכ"ז-1967). הוראות אלה בדבר המשך תחולת הדין המקומי עולות בקנה אחד עם כללי המשפט הבין-לאומי הפומבי". אם כן, תקנה 125 לתקנות ההגנה מסמיקה את המפקד הצבאי להכריז על שטחים סוררים, לאסור את הכניסה אליהם ללא היתר, ואף להעמיד דין אדם שffffר איסור זה.

.122 בנוסף לתקנה 125 לתקנות ההגנה, בחר המפקד הצבאי לעגן את סמכותו להכריז על סגורות שטח גם בتحقיק הביטחון הצבאית, כאמור, אף היא חלק מדיני התפיסה הלחומתית החלים באזור. סעיף 318 dazu בדבר הוראות ביטחון מסמיך את המפקד צבאי להכריז על שטח או מקום כשטח סגור, ולאסור על כניסה ויציאה מהשיטה ללא היתר. כמו כן, הוראה זו מסמיקה כל חיל, שוטר או רשות מוסמכת שנתמנתה לכך, להוציא את מפר ההכרזה אל מחוץ לשטח הסגור. וכן קובע סעיף 318:

- "(א) מפקד צבאי רשאי להכריז על כל שטח או מקום בשם סגורים
(להלן - "שטח סגור");
(ב) נסגר שטח או מקום כאמור בסעיף קטן (א), רשאי מפקד צבאי
לקבוע כי תחול עליו אחת מההוראות הבאות:
(1) לא יכנס אדם לשטח הסגור;
(2) לא יצא אדם מהשטח הסגור ולא ישחה בו;
(3) לא יכנס אדם לשטח הסגור ולא יצא ממנו;
(4) לא יכנס אדם לשטח הסגור ולא יshaה בו;
(ג) מפקד צבאי רשאי בהיתר אישיל או בהיתר כלליל לפטור אדם
מהוראות ההכרזה בדבר סגירת שטח או מקום כאמור בסעיף זה.
(ד) הפר אדם הוראות הכרזה בדבר סגירת שטח, או מקום, לפייה
נאסרה הכניסה לשטח סגור או השהייה בו, או תנאי היתר שנייתנו על
פי סעיף זה, יהיו כל חיל, שוטר או רשות מוסמכת שנתמנתה לכך
רשאים להוציאו אל מחוץ לשטח הסגור. סעיף קטן זה לא יהול על
תושב קבוע בשטח הסגור".

123. מאז הקמת המדינה נעשו שימוש בתקנה 125 לתקנות ההגנה לצורך הכרזה על שטחים סגורים לצרכי אימוני צבאיים. מאז תחילת התפיסה הלחומתית באזורי המפקד הצבאי נעשו שימוש בסטמותו לסגור שטחים באזורי, בין היתר לצורך תיחום שטחי אימוני הנחוצים לצה"ל לצורך חסורת לחמי ושמירה על כשרונות. בית משפט זה הכיר בנסיבות הצבא להכריז על סגורות שטחים בישראל לצרכי אימוני צבאיים, מכוח תקנה 125 לביקורת ההגנה.

כך לדוגמא, בבג"ץ 92/57 יוסף עבד אל-פתאח נ' שר הביטחון, פ"ד יא 1524, 1525 (1957) (להלן: עניין אל-פתאח), נקבע כי:

"אשר לבקש לבטל את הצו המכריז על האזוריים הנדרונים כאזוריים סגורים – נראה לי, כי בקשה זו אין לה על מה שתטמון. אזוריים אלו היו קודם לכן בתוקף שטח של אזור צבאי, ולפי צו מיוחד שניתן על ידי ראש המטה הכללי, מכוון בסמכותו לפי התקנות 6(5) ו-125 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945, **הוכרזו שטחים סגורים, למען ישמשו לאיומי הצבא. אין חלק על כך, שהצוו נעשה בחוק ומכוון הסמכויות הכספיות לרأس המטה הכללי.**" (התדגשות אין מקור)

ובע"א 2281/06 אבן זוהר נ' מדינת ישראל (טרם פורסם) (ניתן ביום 28.4.10; להלן: עניין אבן זוהר), בפסקה 5 לפסק דין של כבי השופט פרוקצ'יה, נקבע:

"הכרזות שטח כ"שטח סגור" נועדהקדם אינטראס ציבורי חיוני, לשומר על הסדר הציבורי, ובעיקר לשרת צרכים בטחוניים צבאיים, ובכלל זה לאפשר תיחום שטחי אימוני, הקמת מתקנים צבאיים, וכיוצא באלה".

וכן (שם, עמי 18, פסקה 40 לפסק דין של כב' השופט דנציגר):

"במסגרת תקנה 125 לתקנות ההגנה, הוצאו צווי טగירה, בין היתר, לשטחים שצה"ל היה זוקק להם לצורך שטחי אימונים."

124. בית משפט הנכבד אף נדרש לא פעם לעתירות שעסכו בהליך אכיפה ובינו משלטי אש באזור, שהוכרזו כשטחים טגוריים לצורך אימונים, וודחה אותן. כך למשל, בג"ץ 6371/97 מטהוע בשירות ואח' נ' המפקד הצבאי באיו"ש (לא פורסם, 21.7.03); בג"ץ 5283/01 מטהוע ואח' נ' מפקד הכוחות באזור (לא פורסם, 10.11.02); בג"ץ 11258/05 מאגד עפיק עארף חנני ואח' נק' ועדת המשנה לפיקוח על הבניה ואח' (לא פורסם, 26.1.09); בג"ץ 8035/08 בעבינה נ' המנהל האזרחי לאזורי יהודה והשומרון (לא פורסם, 19.2.09), שם נאמר כדלקמן:

"מהנתונים העולים מהתשובת המדינה, המאומתים בתצהיר גורם מטעם הרשות המוסמכת, העותרים הצביעו שלא כדי במתחמים נושא העתירה מתקנים שונים המשמשים אותם לצורך רعيית צאן, ללא שיש בהם זכות משפטית על הקרקע, ומתוך פלישה אליה. יתר על כן, מדובר בשולשה מתחמים המכzionים באזור שטח אשר סגור של צה"ל. איזור זה משתמש שטח אימונים פעיל, שבו מתקיימים תרגילים צבאיים באופן תדרי, תוך שימוש באש חיה. הימצאותם של העותרים ובני משפחותיהם בשטח זה כרוכה בסכנה בטיחותית ישירה וממשית כלפיهم. בתנאים אלה, המדינה אינה יכולה לחתור אחראיות להמשך הימצאותם בשטח זה. על פי נתוני שסירה המדינה, אין מדובר בפינוי מתקנים של מגורים קבוע של העותרים אלא במתקנים המיועדים למרעה עונתי אשר הוצבו תוך הסגת גבול במקום. לאור אופיו של השטח בשטח צבאי סגור, ובהתנתו הסכנה הביטחונית הנשקפת מי שנמצא בשטח אש פעיל, אין להתערב בהחלטת מפקד האזור להוציא את צווי הפינוי. חזקת הסבירות והתקינות של החלטה עומדת, והוא לא הופרכה".

וראו גם בג"ץ 4809/09 סלאמין ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל בגדרה המערבית (לא פורסם, 28.12.09); וכן 6999/10 אלכבאש ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל בגדרה המערבית (לא פורסם, 13.4.11), שם נאמר כדלקמן:

"מתגובה המשיבים עולה כי מדובר בשטח אש פעיל המשמש לאיומים של הצבא, ועל כן הוצאה צו סגירה, בין היתר, עקב הסכנה הנשקפת למי ששהו בו שלא כדין. המשיבים טועים לכך שצו הסגירה אינו חל על מי שמתגורר "בשטח הסגור" או "מי שקיבל היתר ממפקד מט"ק", אולם טועו כי העותרים אינם נמנים עם אלה, ולמעשה פלו שטח שלא כדין.

2. לאחר שעיננו בעתירה ונשפחה ונתגובה המשיבים, ולאחר שהזנו לטיעוני הצדדים על-פה, לא מצאנו כי עומדת לעותרים עילה לקבלתו

של סעד. השאלה המרכזית בעתרה זו היא אם העותרים מתוגרים בשטח האש, ועל שאלת זו אין בידינו להשיב בחוב. אדרבא, מתווך הצלומים ע/8-ניתן להתרשם כי לכל-הוות-מחובר-בבנייה-זמנית שאינם משמשים למגורין קבוע, ואוthon תמונה עולה גם מתצלומי האויר שצירפו המש��בים לתגובהם, וממכתבה של היחידה המרכזית לפיקוח ליד המנהל האזרחי ביוזה ושותפהן, מיום ט' באדר ב' התשע"א (15.3.2011)."

- כפי שפורט בהרחבה לעיל, ביום 8.6.80 הכריז המפקד הצבאי בצו על השטח נשוא עתירה זו, המכונה "שטח אש 918", שטח צבאי סגור לפי סעיף 318 לצו בדבר הוראות ביטחון (הכרזה זו תוקנה כאמור ביום 12.11.82). משמעותה של הכרזה זו היא כי החל ממועד ההכרזה, הכניסה לשטח זה טעונה היתר מהמפקד הצבאי. הפר אדים הכרזה זו - רשי תיל, שוטר או מי שהוסמן לכך, להוציאו אל מחוץ לשטח הסגור.
- ואולם, כאמור בצו בדבר הוראות ביטחון, סמכות הפינוי מהשטח הסגור לא תחול ביחס למי שהוא "תושב קבוע בשטח הסגור". להלן ימדו אפוא המש��בים על משמעות החריג החיל בעניין "תושב קבוע" ועל משמעות המושג בסעיף 318 האמור. כפי שיובחר, העותרים אינם "תושבים קבועים" בשטח האש, ולא ישבו ישיבת קבוע בשטח האש בעת סגירת השטח והוצאת צווי הפינוי.

מיهو "תושב קבוע"?

- בנוסחו המקורי של הסעיף הנוגע לסגירת שטחים בצו בדבר הוראות ביטחון, לא כלללה התייחסות לתושבים קבועים בשטח הסגור. הנוסח המקורי (סעיף 70 בנוסחו משנת 1967) קבע כדלקמן:

"70. שטחים סגורים

מפקד צבאי רשאי להכריז בצו על כל שטח או מקום, כי הם שטח סגור לצרכיו של צו זה. אדם הנכנס לתוכו שטח או מקום שנגזרו כך, או יוצא מתוכם, בתקופה שבה עומד בתקפו צו כזה ביחס לאותו שטח או מקום, ללא תועודת היתר בכתב שהוצאה על ידי מפקד צבאי או מטעמו, יאשם בעבירה על צו זה."

- ההגנה המקנית ל"תושב קבוע" אף אינה נכללת בתקנה 125 לתקנות ההגנה, رغم היא מוקנה למפקד הצבאי את סמכות ההכרזה על שטחים סגורים על כל המשטמע לכך.

- במילים אחרות, סמכותו של המפקד הצבאי להכריז על שטחים סגורים ולמנוע כניסה ויציאה מהם ללא היתר, כפי שעוגנה בנוסחו המקורי של הצו וכן מכוח הדין שהיה בתקוף באזור ערב תחילת התפיסה הלחומתית (תקנות ההגנה), אינה מסויימת ביחס ל"תושב

קבוע". סיג' זה עונן בצו בדבר הוראות ביטחון רק בשנת 1978, במסגרת תיקון מס' 14
לצו, כדלקמן:

"2. בסעיף 90 לצו העיקרי, אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:
"(ג) לא ישחה אדם בשטח או במקום שנסגר כאמור בסעיף קטן (א) גם
אם נכנס לשטח או למקום לפני שנסגרו, אלא על פי תעודה היתר בכתב
שהוזacha על ידי מפקד צבאי או מטעמו. שהה אדם בשטח או במקום
נסגרו כאמור, ללא תעודה היתר בכתב שהוזacha על ידי מפקד צבאי
או מטעמו, או בתום תוקפה של תעודה היתר או בגין לטענה היה
כל חיל רשי להוציאו מן השטח או המקום הסגור כאמור. **סעיף קטן**
זה לא יכול על תושב קבוע בשטח או במקום שנסגר."

נוסח זה שונה במסגרת תיקון 38, לנוסח הדומה לסעיף 318 בצו דהיום.

130. הצו בדבר הוראות ביטחון אינו כולל הגדרה של המונח "תושב קבוע בשטח הסגור". על מנת לעמוד על פירושו של מונח זה, علينا לבחון את תכלית חריג ה"תושב קבוע"
שבסעיף 318 ואת מטרותיו. וכך קבע בית משפט זה בעניין דומה:

"הביתוי **"ישיבת קבוע"** – אותו علينا לפרש – הינו ביתוי **"עמוס"**, אשר
היקפו צריך להקבע על פי תכליות החקיקה ומטרותיה." (בג"ץ 282/88
מובך עוד נ' יצחק שמיר וואח', פ"ז מב(2) 425, 424).

131. הנוסח סעיף 318 לצו עולה, כי המחוקק הצבאי החליט להגן על מי שהפגיעה
הפוטנציאלית בו ובשותת חייו, כתוצאה מסגירת השטח, היא הגדולה ביותר – מי שביתו
ומרכזוحياء מצויים בשטח הסגור. לחיריג האמור אף תועלות מעשית, שכן הוא מיתר את
הצורך במתן היתרים פרטניים לבנייה חוזרת ולשוחות בשטח הסגור למי שמוגדור בשטח
זה.

132. **ובן מאלו שחריג "התושב קבוע" לא נדרש להגן על מי שבחר להקים את ביתו בשטח
מסויים לאחר שטח זה נסגר בהכרזה של המפקד הצבאי.** פרשנות זו – יש בה כדי לרוקן
מתוכן את סמכות ההכרזה על שטח סגור. שכן במידה תועליל ההכרזה על שטח כסגור, אם
כל אדם יוכל לקבוע בו את ביתו? בנוסף, **השימוש במונח "תושב קבוע" מלמד שהחוק**
לא התכוון לכלול בחיריג זה את מי ששוחה בשטח באופן אראי, אלא את מי שמוגדור בו
ודרך קבוע בלבד.

133. בית משפט נכבד זה נדרש לשאלת ההגדרה של "תושב קבוע" בבג"ץ 64/51 דード ואח' נ'
שר הביטחון, פ"ז ה 1117 (1951) (להלן: **ענין דード**), שם נדונה סוגיות פינאיות תושבי הכפר
איקריית מבתייהם מכוח תקנות שעת חירום (אזורים ביטחוניים, תש"ט-1949 (להלן: **תקנות
אזורים הביטחוניים**). תקנות אלה הסמיכו את שר הביטחון להכריז על "אזורים ביטחוניים" שבהם

אסור לאדם להימצא, אלא אם קיבל היגר לכך מרשות מוסמכת. יחד עם זאת, נקבע בתיקנות אזורי הביטחון הסדר מיוחד ביחס ל"תושב קבוע" באזורי הביטחון - קרי, אדם שישב "ישיכת קבוע" ביום כניסה התקנות לתקפן במקום שהוכרז "אזור ביטחון" כאמור. לפי ההסדר שנקבע באופן תקנות, האיסור על שהייה בשטח לא יהול על אדם כאמור, אלא לאחר 14 ימים מיום שרשות מוסמכת מסרה לו הודעה כי עליו לצאת את אזור הביטחון. המחלוקת בין הצדדים באותו מקרה התמקדה בשאלת האם העותרים היו "תושבים קבועים" בכפר ערב ההכרזה על אזור הביטחון (ענין דאות, עמ' 1120-1119).

לצורך הכרעה בשאלת התושבות הקבועה של העותרים באזורי הביטחון, קבוע בית המשפט הנכבד כי ניתן להיעזר ב מבחנים לקביעת הדומיסיל (domicile) של אדם. כללים אלו הם חלק מכללי המשפט הבינלאומי הפרטי, והם משמשים לקביעת המדינה שבה אדם מקיים מגוריו קבוע (ענין דאות, עמ' 20). בקביעה זו התבסס בית המשפט הנכבד על הלכה קודמת, בבג"ץ 5/45 שוואלב נ' רישי, פ"ד ה 207 (1951) (להלן: ענין שוואלב), שבה נפסק כי ניתן להשתמש ב מבחני הדומיסיל לצורך קביעת עיר או כפר המשמשים לאדם "מקום מגורים קבוע" לצורכי סעיף 46(א) לפקודת הערים, 1934 (כפי שתוקנה על ידי חוק לתיקון פקודת הערים, תש"י-1950). וכך נקבע בענין שוואלב:

"...נראה לנו, כי מותר גם נהוץ להשתמש ב מבחני הדומיסיל – עם קב חומטין (cum grano salis בלאיז) – בבודאו לבחון את שאלת מקום מגוריו הקבוע של האדם ... שאלת מקום מגוריו הקבוע של אדם, תוך גבולות הארץ, נבחנת בדרך כלל על פי אותם הקווים והכללים בהם נבחנת שאלת ארץ-מגוריו הקבועה, הדומיסיל, שלו. ובמקרה של כפילותה מדומה, הרי מקום המגורים הקבוע, או ארץ המגורים הקבועה, הם אותו מקום וארץ, אליום קשור אותו אדם, מבחינה ביביתית, יותר מאשר לכל מקום אחר או לכל ארץ אחרת" (ענין שוואלב, עמ' 216, 218; ועוד גם בג"ץ 192/85 חורי נ' ראש המועצה המקומית פסיטה, פ"ד מ(2) (1986) 463 (1)).

ובענין דאות:

"הרי אם הוכת ש'יקוי הקשר' המוליכים מאדם מסוימים למדינה פולנית ומחשרים אותו אל אותה מדינה מובילים אותו לעיר או לכפר בתחום המדינה, במקרה זה יוצא לנו כי האדם זה היה 'domicili' באותה עיר או באותו כפר, וזה הוא נחשב תושב קבוע של העיר הזאת או הכפר הזאת." (ענין דאות, עמ' 00)

יחד עם זאת, בית המשפט עמד על הקשיים הכרוכים בשימוש בבחן הדומיסיל, שבו מקובל להשתמש לקביעת תושבותו הקבועה של אדם במדינה מסוימת, לצורך הכרעה בשאלת המורכבת יותר של תושבותו הקבועה של אדם בעיר או כפר מסוימים:

"**ייחו' אשר יהיה המבחן לקבעת מציאותו של הדומיסיל ... הרי ברור ומובן מalias, כי קל יותר לגלות את הקשרים – החמריים והנפשיים – הקשורים את האדם למדינה מסויימת, מאשר לגלות את הקשרים הקשורים אותו למקום יישוב מסוים תוך גבולות המדינה.**" (ענין שוואלב, עמ' 215)

135. קשי זה מתחדד ממשמעותית במצב שבו טוען אדם – דוגמת העותרים – ל'תושבות קבועה' במקומות שאין מהויה יישוב. בהקשר זה, הגיע בית המשפט לשתי מסקנות בעלות חשיבות עקרונית לעתירה הנוכחית:

136. **הمسקנה הראשונה –** אדם אין יכול להיחשב "תושב קבוע" ביוטר מקום (עיר או כפר) אחד:

"... בעת ובונה אחת אין אדם יכול להיות בעל יותר מדומיסיל אחד ... הרעיון המונח בסוד כל זה הוא הגוני ומשכנע ביותר: דומיסיל הוא המדינה, אליה קשור האדם בנסיבות הקשרים 'יביתיים' שלו, ואין מקרים אלא אחד. והוא הדבר לגבי מקום המגורים קבוע. 'הקבוע' פירושו: הקבוע בהא הידועה, המקומות המשומים, תוך גבולות המדינה, בו גר אדם בזורה הקבועה ביוטר, וכך אין לו בכלל يوم מן הימים – לאמר: בכל נקודות זמן מסויימת – אלא מקום מגורים קבוע אחד."

(ענין שוואלב, עמ' 216) (ההזשה במקור)

ובהמשך פסק הדין:

"**בעניini דומיסיל, וזה אין לאדם אחד יותר מדומיסיל אחד ... על בית המשפט היה לעורך את החקירה המודוקדת ביותר, לשכלול שיקולים דקים מן הדקים, ולהגיע לידי הכרעה, באיזו משתת המדינה היה הדומיסיל האמתי ... אין לומר בבית המשפט שיצטרך לצלול לנכבי פרובלימה שכזו, אבל תשובה יהא מוכרכה לתת, ועליו יהיה בסופו של דבר להכריע, על פי שיקול זה או אחר, איה מקום הדומיסיל, או איה מקום המגורים קבוע, האחד והיחיד של האדם הנדון לפני... ואט לבארה נראה לנו, כי יש לאדם מסוימים שני מקומות מגורים קבועים, להו ידוע כי טעות היא בידינו, ועלינו להעמיק חקר בפרט פרטי של העניין, לחשוף מצלפונו של האדם והמקומות, ולגלות איזה מהם הוא מקום המגורים קבוע האמתי שלו. במקרה זה עליינו לחשב 'קביעותו של זה כנגד קביעותו של זה', ולהכריע את הcpf לטובות המקום בעל הקביעות הגדולה שבשתיהן. קיצו רשותם של דבר : בית- המשפט, אם יובא הדבר לפניו,ילך כאן באותה דרך ממש בה הוא הולך, על פי החלטות המשפט הבינלאומי הפרט, בבוואו לקבוע את זהות הדומיסיל של האדם ... במקרה של כפילות מזומה, הרי מקום המגורים קבוע, או ארץ המגורים קבועה, הם אותו מקום ואראץ, אליהם קשור אותו אדם, מבחינה 'יביתה', יותר מאשר לכל מקום אחר או ארץ אחרת"** (ענין שוואלב, עמ' 217-218)

הלכה זו אושרה אך לאחרונה על-ידי בית משפט זה בע"מ 11/2009 שרון נ' יוסף, פס' 16-

17 (פורסם באתר הרשות השופטת, 11.9.2012; להלן: עניין שרון).

137. **הمسקנה השנייה** – יתכו מצבים שבהם אדם ייחשב אכן "תושב קבוע" במדינה מסוימת, אולם לא ייחשב "תושב קבוע" באף עיר או כפר באותה מדינה:

"יכול אדם שיחא לו 'meshen tamidi' במדינה ידועה, בלי שייהיה 'שוכן בתמידות' באחת הערים או הכפרים שלה. דוגמא קיצונית: בדואי ישראלי, הנע ונד עם האהו ומשפחתו על פני השטחים הנרחבים של הנגב, אין לו מקום מגורי קבוע באחד מישובי ישראל, אך עדין הוא קשור ומחובר אל עצם שטחה של המדינה." (עניין שוואלב, עמ' 215-216)

קביעה זו אושרה לאחרונה על-ידי בית משפט זה, בפסק הדין בע"מ 3911/05 חוה נ' מועצה מקומית אзор (להלן – עניין חוה), פס' 7 לפסק דין של השופט ארבל (פורסם בبنבו, 23.10.06):

"אמר השופט זילברג בעניין שוואלב כי לאדם יש מקום מגורי קבוע אחד בלבד, ואני מוסיף כי לאדם יש מקום מגורי קבוע אחד לכל היוטר, דהיינו יתכו כי לאדם כלל לא יהיה מקום מגורי קבוע. כך למשל, נודע אשר כלל תקופת זמן קצרה עבר מקום למקום".

138. אם כן, מהם המבחנים בהם השתמש בית המשפט לצורך קביעת תושבותו של אדם במקומות מסוימים?

בכלל, נקבע כי על כל מקרה להיבוח לגופו, בהתאם לנזונים העובdotיים הרלוונטיים, ותוך ערכית **בדיקה הבלתי שלילוב של מרכיבים אובייקטיביים וסובייקטיביים**, שע-פיהם יקבע מהו המקום שככלפו מקיים אדם את מרבית הקשרים והזיקות (uneiין שרון, פסקה 17).

בהתאם האובייקטיבי, בית המשפט בוחן האם קיימים **נתונים המצביעים על שהייתו בפועל של אדם בישוב שבו הוא טוען לתושבות קבועה**. בהקשר זה, נקבע, כי:

"הבחן האובייקטיבי נפרט למבחני משנה רבים, שכולם אינם אלא זיקות עובdotיות שקיימים אדם למקום בפועל: היכן מניה הפרט את ראשיו כדי לנוח ולישון בסוף יום עמלו, משך היעדרותו מישוב פלוני, מקום העבודה, מקום עיקר נכסיו, מקום מרכזי חיי הקהילה של הפרט והמקומות בו הוא מבלה בשבתו וחגיגים, מקום החינוך של ילדיו, הרישום במרשם האוכלוסין, המקום בו רוכש הפרט את מוצרייו ושירותיו, וכיוצא ב', והרשימה אינה ממצה. ריבוי המצביעים והאפשרויות

שהמציאות מזכיבה בפני הרשות המנהלית או בפני בית המשפט הבאיס להכריע בשאלת התקיימותו של התנאי בדבר מקום מגורים קבוע, מוביילים לכך, שההכרעה בכל אחד מן המקרים, תיעשה בהתאם למשקלן של הנسبות ולראיות המצביעות על קיומה והמשכה של זיקת המגורים בקביעות בישוב מסוים, או על ניתוקה בשלב כלשהו (ענין זלקין, בעמ' 320-321)."
(ענין שרון, פסקה 17)

בהתיבט הסובייקטיבי, בוחן בית המשפט **נתוניים המלמדים על כוונתו של האדם לחיות בישוב**. עניינו של מבחן זה "בתחשוה של זיקה ובכוונתו של הפרט להשתיך ליישוב ספציפי" (ענין שרון, פסקה 17). ראו גם: ע"א 4127/95 זלקין נ' בית זית, פ"ד נב(2) 306, 306(2). וכן ציינו בענין זה המלומדים סקולז והי:

"...most authorities consider domicile to be the place with which an individual has the closest personal association in the sense of 'home' ... "Where a person dwells and which is the center of his domestic, social and civil life" ... the core of the concept of domicile relates to the place where a person makes his home. The concept of home includes living at a place under circumstances indicative of the center of a person's domestic and social life ... this involves both a physical presence at that place and the coincident intention to make a home there." (E.F. Scoles & Peter Hay, Conflict of Laws (4th ed. 1982), p. 250-52)

מהאמור עולה, כי בית המשפט נדרש בעבר לשאלת ה"תושבות הקבועה" של אדם בשני הקשרים עיקריים: "תושבות קבעה" במדינה מסוימת, שאוთה בוחן בית המשפט על-פי מבחני הדומיסיל המקובלים במשפט הבינלאומי הפרט; ו"תושבות קבעה" בעיר או כפר מסוימים, שאוთה בוחן בית המשפט באמצעות מבחנים הנשענים למעשה על מבחני הדומיסיל, והכוללים מרכיבים אובייקטיביים וסובייקטיביים.

כפי שעולה מהתשתיות העובדתית המפורטת בהרחבת לעיל, העותרים בעתריה הנוכחית לא היו "תושבים קבועים" בשיטה אש 918 עובר להכרזת המפקד הצבאי על סגירת השטח. מדובר באנשים שככל הנראה התגוררו מגוריו קבוע ביאטה, וכלל היוטר חלקם נהג לשחות בשיטת המדובר, מעט לעת, למשך תקופות קצרות לצרכי חקלאות ומרעה. ברוי כי המקום לא הפך למרכז חייהם, והעוטרים אף רשומים במרשם האוכלוסין הפלסטיני כמו שמתגוררים ביאטה. **ערוב ההכרזה על סגירת השטח, בשטח המדובר כלל לא היו מצויים מרכיבים המאפשרים לקיים אורח חיים בסיסי והנחוצים לייצור מרכז חיים,** ובכלל זה בתים ספר, שירותים רפואיים, מסגדים, מקומות שבהם ניתן לרכוש מרכיבים בסיסיים, מוסדות תרבות, תשתיות מים וחשמל וכיו"ב.

142. ניסיונות העותרים **"לקבוע עובדות בשטח"**, להיכנס לשטח, לשחות בו ברצף תקופות ארוכות ולהקим בו מבנים שלא כדין, החלו לאחר ההכרזה על סגירות השטח. ברי כי בדרכז זו הם אינם יכולים להיחשב **"תושבים קבועים"** הנכללים בגדר החorig לסעיף 318 לכו בדבר הוראות הביטחון, שאין לפניהם מהשיטה, וזאת מהתיקות הבאות:

ראשית, מובן שהחריג בסעיף 318 לכו, שנועד להגן על מי שצפו להיפגע ממשמעותית מסגירת שטח ועל כן אסור על פניו של "תושב קבוע בשטח הסגור", מתייחס כאמור למי שנחשבו **"תושבים קבועים"** בשטח **עובד להכרזתו בשטח סגור**.

שנית, אף לפי המבחנים בפסקת בית המשפט הנכבד, ובראשם מבחן הדומיסיל, אדם איינו יכול ליצור תושבות קבועה במקום שבו הייתה אסורה על-פי דין. זאת, משום שאדם זה לעולם לא יוכל לבסס כוונה אמיתית לשבת במקום ישיבה של קבוע, בידועו כי השהייה במקום אסורה, וכי הרשות עשויה לפנותו מהמקום בכלל עת.

בקשר זה, ובמאמר מוסגר, יודגש כי כפי שפורט לעיל וכפי שאף עולה מדברי העותרים, במשך שנים נקטו המשיבים שורה ארוכה של פעולות אכיפה כנגד מי שהיה בשטח שלא כדין. לעניין זה, יפים הם דבריה של השופטת אורבל בעניין חוה (פסקאות 7-6):

... מגורים של פלישה, ומגורים במסגרת תכנית בנין עיר שלא אושרה איינם מגורים כדין ... כלום יעלה על הדעת שאדם אשר פלש לבית לא לו וקבע שם את משכנו יוכל להיחשב כגר במקום באופן קבוע ולפיכך יוכל לשמש כחבר המועצה באותו אזור מגורים! התשובה עניין הינה חד משמעות."

143. אם כן, בהתאם למבחנים שקבעה ההחלטה, לאחר ששינוי המצב בשטח וניסיונות התישבותם של העותרים בתוך שטח האש **נעשה לאחר סגירת השטח ובניגוד לדין**, לא ניתן לומר שלעניין החorig קבוע בסעיף 318 לכו בדבר הוראות הביטחון העותרים נחביבים ל**"תושבי קבוע"** בשטח אש 918. על כן, החלטות המשיבים לסגור את השטח ולהוציא צווי פינוי האסורים על כניסה העותרים ועל יציאתם משטח האש ללא היתר, הינה כדין, ואין מקום להתערבות בית המשפט הנכבד בה.

טענות העותרים בדבר תחולת סעיף 49 לאמנת גנבה

144. העותרים טוענים, כי נוכחת הוראת סעיף 49(1) לאמנת גנבה, הכרזת שטח האש כשטח סגור וצווי הפינוי שייצאו מכוחה לעותרים, הינם בלתי חוקיים. עמדת המשיבים הינה כי דין טענות העותרים בעניין זה להידחות.

145. סעיף 49(1) לאמנת גיבנה קובע כדלקמן:

"Individual or mass forcible transfers, as well as deportations of protected persons from occupied territory to the territory of the Occupying Power or to that of any other country, occupied or not, are prohibited, regardless of their motive."

146. כאמור, נוכחות העמדת העקבית שעליה שבה והצהירה מדינת ישראל, לפיה ישראל נהוגת על פי החקקים הומיניטריים של אמנה גיבנה הריבית, נמנע בית המשפט מהכריע בשאלת תחולתה של אמנה זו באו"ש. לעניין סעיף 49 לאמנה זו, בית משפט נכבד זה פסק לא אחת כי הסעיף מהווה הוראה הסכמית, אשר אינה משקפת משפט בינלאומי מנהגי. לעניין זה ראו: בג"ץ 253/88 סגידית ואח' נ' שר הביטחון, פ"ד מב(3) 815, 801 (1988); עניין עפו, עמי 23.

147. מכל מקום, אין בית המשפט נדרש להכריע בשאלת תחולת האמנה או בשאלת מעמדו של סעיף 49 במסגרת עתרה זו, מושום שההכרזה על סגירת השטח וצוווי הפינוי שייצאו מכוחה מילא אינם נכנים לגדיר המקוריים שאוטם בבקשת סעיף 49 למנוע.

148. ראשית - תכליתו של סעיף 49 לאמנת גיבנה איננה למנוע צוויים דוגמת הצוים מושאת העתירה. אשר למטרתו של סעיף 49, קבע הנשיא זוסמן (כתוארו אז):

"אמנה זו [אמנת גיבנה הריבית] באה, כמו שמבואר בקומנטור אשר כתב על האמנה (בעי 10), כדי להגן על האזרוח מפני מעשה שרירותי (arbitrary action) של הצבא המוחזיק, ומטרתו של סעיף 49 היא למנוע מעשים, כדוגמת מעשי הזוגעה, שנעשו על ידי הגרמנים במהלך העולם השני, שבמסכה גורשו מיליון של אזרחים מהתיהם למטרות שונות, בדרך כלל לגרמניה כדי להעבידם בעבודות כפייה עבור האויב, וכן גורשו יהודים ואחרים למחלנות ריכוז לצורך עינויים והשמדה.
(עניןubo עוואד, עמי 316)

בדומה, בדברי הפרשנות לאמנת גיבנה הריבית נאמר ביחס לסעיף 49, כי:

"There is doubtless no need to give an account here of the painful recollections called forth by the "deportations" of the Second World War, for they are still present in everyone's memory. It will suffice to mention that millions of human beings were torn from their homes, separated from their families and deported from their country, usually under inhumane conditions. These mass transfers took place for the greatest possible variety of reasons, mainly as a consequence

of the formation of a forced labour service. The thought of the physical and mental suffering endured by these "displaced persons", among whom there were a great many women, children, old people and sick, can only lead to thankfulness for the prohibition embodied in this paragraph, which is intended to forbid such hateful practices for all time." THE GENEVA CONVENTIONS OF 12 AUGUST 1949, COMMENTARY (J. S. Pictet ed., Vol. IV, 1958) 278-279.

יפים גם דבריו של הנשיא שмагר, שכותב את דעת הרוב בעניין עפו (עמ'28) :

"... המטרה, שעמדה נגד עיניהם של מנשי האמנה, הייתה הגנתה של האוכלוסייה האזרחית, שהפכה לקורבן מרכז של המלחמה המודרנית, ואמווצים של כללים, שיבתו, כי האוכלוסייה לא תשמש מטרה למשעי שרירות ולניצול בלתי אנושי: לענין מעכבי האמנה עמדו גירושים המוניים להשמדת, תזוזות אוכלוסייה המוניות מסיבות מדיניות או אתניות או לשם העברה לעבודות כפייה. זהה מטרת החקיקה, וזה ההקשר הענייני."

ובהמשך עניין עפו מצין הנשיא שmagר :

"הגירה שהועלתה על ידי העותרים אומרת, בטעמיתה, כי הפסיקת הראשונה של סעיף 49 אוסרת כל הוצאה של אדם מן השטח בגין רצונו. משמעותה של התίזה זו היא שסעיף 49 אינו מתיחס רק לפעולות גירוש ופינוי והעברה של אוכלוסייה אזרחית, במובן המקובל הנ"ל בתקופה המלחמה האחרון, אלא גם להוצאה מן השטח של אדם כלשהו בנטיות כלשהן, יהיה זה אחורי הליך שיפוטי כדי (למשל בעקבות בקשת הסגירה), יהיה זה אחורי הוכחת שהותו בשטח שלא כדי.... התזה המתווארת אינה מקובלת עליי בשל שורה של טעמיים....".

הנה כי כן, סעיף 49 לאמנת גינה נועד למנוע גירוש המוניים של אוכלוסייה בשטח כבוש, לשם השמדתה, לשם עבודות כפייה או לשם השגת מטרות מדיניות. מובן מאליו שאין בין מטרות אלה לבין המטרות של שמן נקבע הכוון ולא כלום. מטרת הכוון המורה על סגירת השטח הינה לאפשר אימונים בתחום שטח האש מבלי לסכן את חיים של האנשים הנכנסים לשטח. סעיף 49 אינו חל על זה, ואין כל יסוד להזכירו בעניינו. 149

זאת ועוד; ההגנה המקנית מכוח סעיף 49(1) לאמנה הינה מפני העברה בכפייה בהיקף נרחב של תושבים מוגנים ממוקם מהוות עבורה מרכז חיים, קרי - מקום המשמש להם למוגורי קבוע. וכך נאמר בהקשר זה בחומר דעת המומחים שצורפה מטעם העותרים :

"... מונוטח סעיף 49(2) מינכן ללמידה כי נקודת ההתייחסות של הסעיף
הינה למקומות שניטן לראותו **במקום של מגורי קבוע** ממנו התושבים
מופנים, שהוא אותו מקום המשמש להם בפועל "בית"."

.151. אכן, סעיף 49 לאמנה גיבנה נועד למנוע גירוש המוני תושבים מוגנים מבתייהם, מהמקומות המהווים את מרכזו חייהם, ושבו התגוררו בטרם תחילת התפיסה הלאומיתית. עניינו - העוטרים כלל לא התגוררו דרך קבוע בתחום שטח האש, ודאי שלא התגוררו דרך קבוע באזור זה לפני הכרזתו כשטח אש. על כן, סעיף 49 לאמנה אינו נוגע כלל, ודין טענותיהם של העוטרים בהקשר זה להידחות.

.152. וטעם נוספת: **סעיף 49 לאמנה לא נועד למנוע את פינויו של אדם משטח שבו הוא מתגורר ב涅גוד לדין וחסר איסור מפורש**. כלפי אדם זה לא חלים הרצינאלים של סעיף 49 לאמנה, ואין כל הצדקה להעניק לו את ההגנה שמעניק סעיף זה. ישיבותם של העוטרים בתחום שטח האש, שהחלה רק לאחר הכרזתו כשטח אש, הייתה בלתי-חוקית מראשית, וסעיף 49 לאמנה אינו אוסר אףוא על הרחקתם ממו.

.153. כאמור, במקרה דנן, מדובר בשיטת שניגר בהתאם לדין המקומי שהיה קיים באזור, לצורך קיומם אימונים פעילים ותרגילים צבאים. עד לשנת 2000 האימונים התקיימו אף תוך שימוש באש חיה. לפיכך, סגירת השטח נועדה בין היתר למנוע פגיעה באוכלוסייה אזרחית, ולהבטיח את בטיחותה.

.154. לסיקום אףוא, סעיף 49 לאמנה גיבנה לא נועד למנוע מהמפקד הצבאי לאכוף את הדין המקומי או לפחות ביכולתו לנקטו צעדים לשמירה על הסדר הציבורי, כפי שנדרש ממנו על-פי תקונה 43 לתקנות האג, ובכל זאת אינו מגביל את סמכותו של המפקד הצבאי לפנות פולשים משטח צבאי סגור. סעיף 49 לאמנה גם אינו חל על אנשים שהחליטו להתגורר במקומות האסור למוגרים, והוא ודאי אינו אוסר על פינויו של אדם משטח שמיעולם לא היווה לו בית ומרכז חיים. בתיהם של העוטרים מצויים בכפר יאטה, מרכז חיים מצוי שם - לרבות מענס הרשות, מרכז חיים הקהילתיים, בתיה התפליליה שבהם הם מתפללים, בתיה הספר שבהם לומדים ילדים, המקום בו הם רוכשים מוצריים ושירותים ועוד. על כן, ההכרזה על סגירת השטח וצווי הפינוי שייצאו מכוחה אינם סותרים את סעיף 49 לאמנה גיבנה ודין הטענות בעניין זה להידחות.

סמכותו של הצבאי לקיים אימונים בשטח האש

.155. לטענת העוטרים, ההכרזה על שטח אש 918 מהוות חריגה מסמכותו של המפקד הצבאי, שכן היא מטילה הגבלות על גישתם של העוטרים לאדמותיהם, וכן לטענתם השימוש שעשוZA צה"ל בשטח האש אינו משרת את צרכיו הספרטניים בשטח איו"ש.

156. נעיר כי העותרים אינם חולקים על כך שצה"ל מוסמך לעשות שימוש במקרא עזין פרטיים באזרע לצורכי אימונו כוחותיו. עם זאת, לשיטתם, נדרש כי אימוניהם אלה ישרתו "את צרכיו הכספיים של הצבא הכבוש בשטח הכבוש", ולא יהיו "אימוניהם צבאיים שגרתיים". (ראו עמי 39 לעתירה בגב"ץ 413/13 ועמי 5 לחו"ד המומחה בותה).

157. כפי שפירטו המשיבים לעיל, לאימונים בשטח האש חשיבות רבה להכרשות לוחמי צה"ל למגון משימות שאוּן הם עשויים להידרש לבצע גם בשטח המצויה בתפיסה לוחמתית. עדות המשיבים היא, כי לא ניתן לנתק בין המיומנויות שאוּן מקנה צה"ל ללוחמי במסגרת אימוניהם הנערכים בשטח האש, לבין אלו שיידרשו במסגרת פעילות מבצעית באזרע יהודה ושומרון.

158. כפי שצוין לעיל, בעקבות מלחמת לבנון השנייה התהדר בצה"ל הצורך להגביר את אימוני יחידות השדה. עם זאת, אימונים אלה קשורים באופן עמוק ומשמעותי למשימותיו של צה"ל באיו"ש. האימונים הנערכים בשטחי האש, ובכלל זה בשטח אש 918, תורמים תרומה משמעותית להכרשות חיליל צה"ל לפעולות שהם מבצעים בין היתר באזרע יהודה ושומרון, וכן למוכנותו של צה"ל לתרחישים מבצעיים שונים שעשוים להשפיע על ביטחון האזרע.

159. מעבר לאמור, נעיר כי אף שבתחום שטח אש 918 מצויות אדמות שהין בבעלות פרטיות, המהוות כ-23% מהשטח, העותרים לא צירפו לעתירותיהם מסמך כלשהו המעיד על זכויותיהם שליהם באדמות אלו. יחד עם זאת, אף אם אכן מצויות בתחום שטח האש אדמות שבבעלות מהעותרים, המשיבים סבורים שהדין מאפשר שימוש בשטחים אלה לצורך קיום אימונים צבאיים.

160. דיני התפיסה הלוחמתית קובעים כללים ברורים לעניין מעמדו של רכוש ציבורי ופרטיו בשטח הכבוש ולענין האפשרות של המעצמה התופסת לעשות שימוש ברכוש שכזה.

לענין רכוש דלא נידי ציבורי, קובעת תקנה 55 לתקנות האג, כי רכוש שכזה עובר עם תחילת התפיסה הלוחמתית לניהולה של המעצמה הכבשת, לכל שימוש שתראה לנכון. MORRIS GREENSPAN, THE MODERN LAW OF LAND WARFARE, at pg. 288 (1959). במאמר מוסגר יצווין, כי כל עוד לא מוכח שטח כלשהו הינו בבעלות פרטית, ההנחה על פי המשפט הבינלאומי היא כי מדובר באדמה ציבورية הננתונה לניהולה של המעצמה הכבשת (GREENSPAN, p. 292).

161. לגבי רכוש פרטי נקבע הסדר שונה, והכלל המועגן בתקנה 46 לתקנות האג הוא שעל המעצמה התופסת לכבד את רכושו הפרטי של אדם ולהימנע מהחרמתו. למרות זאת,

**תקנה 52 לתקנות האג מקנה למפקד הצבאי את הסמכות "لتפוס" ורכוש פרטני, לרבות
מרקיעין, לצרכי הצבא הכבש:**

"Requisitions in kind and services shall not be demanded from municipalities or inhabitants except for the needs of the army of occupation. They shall be in proportion to the resources of the country, and of such a nature as not to involve the inhabitants in the obligation of taking part in military operations against their own country.

Such requisitions and services shall only be demanded on the authority of the commander in the locality occupied."

.162. די היה בהוראה זו כדי לאפשר למש��בים לשלוח חלקות המצוינות בבעלות פרטית בתחוםי שטח האש (חלוקת המהוות כאמור מיעוט מהשתחים), באופן המעביר את החלוקות לחזקתו המלאה של המפקד הצבאי ולהימנע מלאפשר כל גישה אליהם. **ואולם, המש��בים בחרו בחלוֹפה פוגענית פחותה, והיא סגירתו של השטח באופן שמנע הפרעה לאימונים המתקיימים בו ומונע את הטיסון לאזרחים בתוצאה מפעילות זו, תוך מתן אפשרות לבני זכויות במקום לנקודות לצרכי עיבוד חקלאי במקומות מוגדרים כאמור.**

.163. לטעםם של המשﬁבים, השימוש בשטח האש לצורכי אימונים אינו מהוועה "החרמה" או "החרבה" של רכוש פרטני. החשש שמביעים העותרים, שמא האימונים יהפכו את אדמותיהם לשידות נפלים ומוקשים", הוא חשש תיאורטי ולא-邏輯י, בשים לב לכך שהאימונים מתקיימים בשטח האש מזה שלושה עשרים, ולא אירע נזק מהסוג האמור.

.164. המשﬁבים מאפשרים לעותרים להיכנס לתהום שטח האש ולעבד את אדמותיהם בידי שישי ושבת ובחייב ישראל. העותרים אף מוכנים לאפשר לעותרים להיכנס לשטח מדי שנה למשך שתי תקופות, בנות חדש כל אחת, לצורך עיבוד חלקות חקלאיות. על אף שהסדר זה מגביל במידה מסוימת את אפשרות הגישה לאדמות, מדובר במגבלה סבירה שאינה מאיינת את האפשרות לקיים גידולים חקלאיים במקום. ודאי שאין מדובר ב"החרמה" של רכוש, כפי שטען העותרים.

.165. **בעניין אבן זוהר** קבע בית משפט נכבד זה במשפט כי **שימוש בסמכות הסגירה ביחס לחלקות פרטיות המצוינות בשטחי אש של צה"ל בישראל אין עליה כדי "הפקעה" או "החרמה".** אותה פרשה עסקה בתביעה לפיצויים שהוגשה ע"י בעליים של מקרקעין בהיקף של כ-145 אלף דונם, הממוקמים במערב ראשון לציון, ואשר נסגרו בשטח אימוני של מערכת הביטחון בצו סגירה מכוחה תקנה 125 לתקנות ההגנה. בנגד עניינו, באותו פרשה לא התאפשרה גישה כלשהי של בעלי הקרקע לאדמותיהם. אף על פי כן, קבע בית המשפט כי :

"**צ'ו-סגירה אינו מחייב את זופת החזקה ובוודאי לא-את זכות הבעלות במרקען (בשונה מהפקעה).**"

166. כמו כן, **בענייןaben זהה נקבע במפורש כי בין האינטראיסים הציבוריים שאותם נועדה לשרת הסמכות להכריז על שטח כ"שטח סגור", ניתן למנות תיחום של שטח אש לצורך אימוני צה"ל:**

"**הכרזת שטח כ'שטח סגור' נועדה לקדם אינטראס ציבורי חינוי,** לשמור על הסדר הציבורי, ובעיקר לשרת צרכים בטחוניים צבאיים, **ובכל זה לאפשר תיחום שטחי אימונים,** הקמת מתקנים צבאיים, **וכיווץ באלה.** (ההדגשה אינה במקור) (בענייןaben זהה, פסקה 6 לפסק דינה של השופטת פרוקציה)

וראו גם : **ענין אל-פתחה, עמי 1525**, וכן פסקי הדין שצינו לעיל, שבهم דחה בית משפט נכבד זה עתיות שתקפו צווי פינוי שייצאו מכוח צווי סגירת שטח אש באזרר, לצורכי אימונים ותרגולים צבאיים.

167. הנה כי כן, ביגוד לנטען על-ידי העותרים, **המגבילות המוטלות על גישת העותרים לאדמות בתחום שטח אש 918 המצוויות לבאורה בעלותם אינן עלות כדי תפישה, החרמה או הפקעה.** זאת בפרטibus לב למכונות של המש��בים לאפשר גישה לקרונות בסוף שבוע, בחגי ישראל ולמשך שתי תקופות בנות חודש מדי שנה.

168. מעבר לדבר, אף אילו היה המפקד הצבאי פועל לתפיסת המרקען הפרטיים המצוויים בתחום שטח אש 918, מכוח סמכותו לפי תקנה 52 לתקנות האג, היה הדבר עלה בקנה אחד עם דרישות התקנה, כפי שפורשו על-ידי בית משפט זה. כאמור, תקנה 52 מKENA למפקד הצבאי סמכות רחבה לתפיסת רכוש פרטיא הנחוץ לצורכי הצבא. סמכות זו, ניתנת להפעלה ביחס למגוון רחב של רכוש ולמטרות מגוונות. כך למשל, קובע בעניין זה המדריך הצבאי של צבא ארה"ב :

"...Practically everything may be requisitioned under this article that is necessary for the maintenance of the army, such as fuel, food, forage, clothing, tobacco, printing presses, type leather, cloth, etc. Billeting of troops for quarters and subsistence is also authorized".

United States Army Field Manual 27-10, The Law of Land Warfare, Art. 412 (1956).

וכך קובע בעניין זה, המלמד פון גלאן (עמי 167) :

"The requirements of twentieth-century armies are so varied in character that it is impossible to make up a list of commodities which are subject to requisitioning. Animals, Vehicles, land, buildings, factories, machinery and food are all liable to be seized by an occupying army..."

: ובמדריך הצבאי הבריטי, נקבע

"Land and buildings may be used temporarily for the needs of the occupying power, even if that use impairs its value. Military use would include, for example, use for quartering, construction of defensive positions, or for the accommodation of the wounded and sick. Buildings may be used for observation, reconnaissance, cover, and defence. If necessary, houses, fences, and woods may be cleared to open up a field of fire or the materials used for bridges, roads, or fuel imperatively needed by the occupying forces. The owner of property used in this way may claim neither rent nor compensation but, if possible, a note of the use or damage should be kept or given to the owner so that, if compensation becomes available at the close of hostilities, there will be evidence to support the claim."

UK MINISTRY OF DEFENCE, THE MANUAL OF THE LAW OF ARMED CONFLICT (2005) §11.78

.169. קיומם אימוניים צבאיים מהוות, ללא כל של ספק, צורך צבאי מובהק.ברי, כי כל צבא נדרש לקיים אימוניים על מנת להכשיר את לוחמיו לתקיפתם, להיערך למלחמה ולשמור את מוכנות כוחותיו וכשירותו חיליו לאורך זמן. במיוחד נכוון הדבר ביחס לצבאות הנדרש להתמודד עם משימות ביטחוניות בהיקף רחב באזורי הנטוון תחת תפיסה לוחמתית. גם כוחות צה"ל נדרשים לאימוניים, וכך שתוואר בהרחבת לעיל, ביום שטח אש 918 משמש את צה"ל למגון אימוניים, ובעיקר לאימוניים בסיסיים של לוחמי חטיבת הנח"ל. אימוניים אלה חיוניים להכשרת הלוחמים ולשמירה על השירותם.

.170. המיציאות הביטחונית המורכבת מחייבת את צה"ל להיערך למגון רחוב של תרחישים ביטחוניים בזרויות השונות. צה"ל מכשיר את לוחמיו למגוון רחוב של משימות, בכלל הזרות שבנון הם עשויים להילחם או לבצע פעילות ביטחון שוטף, לרבות באזורי יהודא ושומרון, **המהווה זירה מרכזית לפעלויות המבצעית של צה"ל**. מכלול המימוןיות הנרכשות על ידי אימוני הח"יר ישמש את החילים למשימות שבוצעו גם באיר"ש, והזכור כבר כי מרבית לוחמי צה"ל מבצעים פעילות מבצעית באיר"ש במהלך שירות החובה ושירות המילואים שלהם. בנוסף, אירופי העשור הקודם מלמדים על כך, שבדומה ליתר

הזרות שברון הוא נדרש לפעול, גם באוצר יהוזה וושמרון עלול זה לחדך ללחימה של ממש, היכולת שימוש נרחב בכוחות חי"ר, שריון, הנדסה וכיו"ב.

171. מעבר לכך שלאים נomics בשטח א' 918 נודעת תרומה מהותית לביטחון האזרע עצמו, סבוים המשיבים כי גם אימונים שנערכו לחיזוק יכולתו של צה"ל להגן על ביטחון מדינת ישראל עשויים להציג תפיסת שטח בהתאם לתקנה 52. כך למשל, קבוע בית משפט זה בעיון מרעבה, עמי 496, ביחס לתפיסה מקרען מכוח תקנה 52 לצורך הקמת גדר הביטחון:

"סמכותו של המפקד הצבאי להקים גדר הפרדה מטועמים ביטחוניים וצבאים משטרת בראש ובראשונה על עניין הצורך להגן על הצבא בשטח הנדון לתפיסה לוחמתית. בן כוללת סמכות זו את ההגנה על מדינת ישראל עצמה (השו: סעיף 62(2) לאמנת גיבנה הרבעית וכן בג"ץ 302/72 חילו נ' ממשלה ישראל [16], בעמ' 178; פרשת אויב [6], בעמ' 117; בג"ץ 258/79 עמירה נ' שר הביטחון [17]; פרשת בית סוריק [1], בעמ' 833; קראצ'מר [53], בעמ' 101)".

וכן בהמשך (בעמ' 503):

"מה הם השיקולים של המפקד הצבאי לשקל בקובעו את תוואי הגדר? השיעור הראשון שבו מכיר המשפט הבינו-לאומי הוא השיקול הביטחוני-צבאי, שמכחו המפקד הצבאי רשאי לשקל שיקולים שעוניים ההגנה על ביטחון המדינה ועל ביטחון הצבא..."

172. מעבר לדרישת כי תפיסת רכוש פרטי תשרת את צרכי הצבא הטעוף, נדרש לפי תקנה 52, כי הדבר יעשה באופן מיידי ביחס למשאבי המדינה הכבושה:

"They shall be in proportion to the resources of the country..."

173. בנויגוד לנטען בחוות דעת המומחים שצורפו מטעם העותרים, מידתיות השפעתה של תפיסת הרכוש לפי תקנה 52 נבחנת באופן קולקטיבי ביחס למשאבי האזרע בכללותו, ולא באופן אינדיבידואלי ביחס למשאבי הפרט שרכשו נחפס:

"It should be pointed out... that the occupant does not have to consider the resources of any given individual in levying requisitions.... As Feilchenfeld phrased it, an occupant "may take a farmer's last cow and piece of bread as long as by doing so he does not exhaust the cattle and bread supply of the whole country". (Von Glahn, p. 168)

DAOGM (2009), Yoram Dinstein, The International Law of Belligerent Occupation (229, עמ' 229).

174. מכל האמור נזכיר, כי קיומם אימוניים בשטח האש מחייב צורך של הצבא בשטח המוחזק בתפיסה לוחמתית. על כן, אין מניעה בהתאם למשפט הבינלאומי לתפוס קרקע פרטית לצורך ביצוע האימוניים. אף על פי כן, החלטת צה"ל לנ��וט גישה מידתית יותר, וחלף תפיסת הקרקע הורה על סגירתה בלבד והטייל הגבולות על הכניסה אליה. הגבולות אלה הן סבירות, אין עולות כדי תפיסת רכוש פרטיא או החרמת רכוש, ומאפשרות לעותרים לעשות שימוש באזור לצורכי חקלאות ומרעה.

החלטת שר הביטחון

175. נוסף לטענות שהזכרו עד כה, טוענים העותרים טענות שונות גם נגד החלטת שר הביטחון, על מנת אפשרות לשחרית העותרים בחלוקת הצפון-מערבי של שטח האש.
176. כך למשל, טוענים העותרים, כי המשיב לא שקל את הפגיעה הקשה בהם, לא קיים הליך בירור לבחינת משמעות הסגירה עבור תושבי האזור וממילא לא אפשר לתושבים לטעון נגד צו סגירת השטח. המשיבים סבורים כי דין טענות אלה להידחות בגין השינוי שדבק בהן. כאמור, העתירות הקודמות הוגשו בשנת 2000 - עשרים שנים לאחר הכרזת שטח האש. העלתה טענות בדבר אי-קיום חובת השימוש 20 שנים לאחר שניתן הצו, הינה בלתי מתקבלת על הדעת.
177. מעבר לכך, כפי שפורט בהרחבה לעיל, במועד ההכרזה על סגירת השטח העותרים לא ישבו בשטח ישיבה קבועה, ועל כן כלל לא ברור שהיה צורך לקיים להם שימוש באותה עת.
178. לא זו אף זו; בסוף שנת 2002, במסגרת העתירות הקודמות, הסכימו הצדדים לפנות לגישור, שבסוף דבר לא צלח. במהלך הליך הגישור זהה, שנמשך כשנתיים, נשמרו טענות העותרים והועל הצעות פשרה מטעם המדינה. לאור זאת, עונת העותרים כאילו לא ניתנה להם הזדמנות להציג טענותיהם ולא נבחנו חלופות - דינה להידחות.

הבקשה לפי פקודת ביזון בית המשפט

179. לעניין בקשותם של העותרים לפי פקודת ביזון בית המשפט, יבקשו המשיבים לשוב ולהפנות לטענותיהם בתגובה מיום 3.2.13.
180. באשר לתמונות שצורפו לתשובה העותרים יצינו המשיבים, כי לא עולה מהן בבירור היכן בדיקות צולמו התמונות ובאיזה מועדים. מכל מקום, כפי שצוין בתגובה המשיבים לבקשת,

לכחות הביטחון לא הוגשה כל תלונה על נזק שנגרם לרכוש בעקבות התרגיל שהותקנים במקומות הרלוונטיים לבקשה. ככל שתלונה פרטנית כאמור תוגש לכוחות הביטחון בדרכיהם המקובלות, היא תיבחן בקפידה.

181. לבסוף יוער, כי בעקבות הבעת העזה ותשובה העותרים חודדו הנהלים על הנחיתת הכוחות בשטח בדבר החרבות החלות על האימונים, ובכללן איסור האימון באש חיה והאיסור על פגעה בחקלות מעובדות וברכוש פרטי נוסף. יצוין כי לאורך השנים, כל הכוחות שהתקנו לאימון בשטח אש 918 הונחו לפעול בהתאם למוגבלות צו הבניינים ולהסכימות המשיבים. מספּרן המועט יחסית של הפניות בעניין הפרות לכאורה מלמד כי ההנחיות האמורות הוטמעו כראוי.

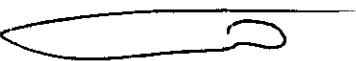
סיכום

182. סיכומו של דבר - עמדת המשיבים הינה כי דין העתירה להיזמות.
183. בכל הנוגע לסעדים שעוניים בבניה בלתי-חוקית - דין העתירה להיזמות על הסף, שכן אין מקום לדון בסעדים אלה במסגרת עתירה כולנית וככלית, החסירה פרטים עובדיים.
184. בכל הנוגע לסעדים שעוניים ביפוי העותרים משטח האש - דין העתירה להיזמות על הסף מלחמת שיהוי כבď ביוטר, מלחמת אי-ציוון של עובדות רלוונטיות לגבי חלק ניכר מהעותרים ומלחמת היעדר נקיון כפיים.
185. מעבר לאמור, דין העתירות להיזמות גם לגוףן. ההכרזה על שטח האש בשיטה צבאי סגור نوعה לצורכי אימוני צה"ל, ולא נפל בה כל פג. שטח אש 918 מהווה שטח חשוב ביותר לאימוני צה"ל, ואין לו תחליף חזחה לו בטיבו. עבור הכרזת השטח בשיטה אש, לא היו מוגורים של קבוע באזורי שטח האש, ועל כן העותרים אינם יכולים להיחשב כתושבים קבועים באזור זה. ודאי שהעתרים אינם נחשבים "תושבים קבועים" לעניין הצו בדבר הוראות ביטחון, ועל כן צו סגירת השטח חל גם עליהם. העותרים שוהים בשטח האש שלא כדין, ומהז שנים עוסקים בבניה בלתי-חוקית בהיקף נרחב תוך הפרת צו בניינים ותונן ניצול ההליכים המשפטיים התלויים ועומדים ביחס לשטח האש.
186. נשוב ונזכיר כי המגבילות שמליל צה"ל על העותרים אין מוחלטות, והן נובעות באופן ברור מהצורך בקיום אימונים בתחום שטח האש. העותרים יהיו רשאים להיכנס בתחום שטח האש לצורכי חקלאות ומרעה בידי ישיב ושבת ובתגי ישראל, וכן פותחה בפנים הדרך לתאמם כניסה לשטח האש במועדים נוספים. המשיבים גם מוכנים לאפשר לעותרים להיכנס לתחום שטח האש משך חודשים שניים בשנה, בתקופות שבהן נדרשת כניסה אינטנסיבית לצורכי חקלאות ומרעה. לטעם של המשיבים, עמדת זו מאוזנת באופן נבען

omidati bain hatzor hatzbari chayoni bekiono shel shetach haash lebion hamekoim shiyanan shiigromo
l'toshavim ha'shu'ahim bo ukab ha'imonia.

187. מכל הסיבות דלעיל, סבורים כאמור המשיבים כי דין העתירה להידחות, תוך חיוב העותרים בהוצאות.
188. תגובה זו נטמכת בתצהיריהם של מרכז בן שבת, מנהל יחידת הפקוח של המינהל האזרחי, ושל סא"ל ירון פרנקל, מפקוד מרכז.

היום, יום שני כ"ב אב תשע"ג (29/7/13)

יצחק ברט, עו"ד
סגן בפרקליטות המדינה

עניר הלמן, עו"ד
סגן מנהלת מחלקת הbang'zim
בפרקליטות המדינה